

1:1 Su panetakéngé, su horo u dunia niriadi, séng tebé pia Héngétang. Héngétang éé ko dingangu Mawu Ruata dang Héngétang ee lai musulungu Mawu Ruata. **2** Bedang bou tetaé i Sié séng mududingangu Mawu Ruata. **3** Kebi-kebi niriadi bou i Sié, dang bou kalawou ko éné, takoaé sarang simbau ko nikoá su likudé'i Sié. **4** Héngétang éé ko banggilé'u pubawiahé, dang pubawiahé ko makaonggo u katatualagé su taumata. **5** Katatualagé éé sumenang su ralungu kararendung, dang kararendung éé ta makapaté katatualagé. **6** Pia ko dimenta taumata ko niroi u Mawu Ruata, aréngé i Yohanes. **7** I sie dimenta muhabaré'u katataualagé éé, tadéau apang taumata mangimang. **8** I sié sisané baliné tualagé éé, i sié ketang muluhabaré'u katatualagé éé. **9** Katatualagé kahengang mumanualagé apang taumata, séng dimenta su dunia. **10** Héngétang séng éné su dunia, dunia niriadi bou i Sié, kaiso dunia ta nanarima i Sié. **11** I Sié dimenta su wanuané sisané kaiso kawanuané ta nanarima i Sié. **12** Kaiso pia lai taumata ko nanarima i Sié dang mangimang si Sié; i siré éé nionggolangéngu haké makoa ana u Mawu Ruata, **13** ko nipuhana baliné bou taumata, batu'u pubawiahé buhu éé asalé ko bou Mawu Ruata. **14** Héngétang séng nariadi taumata, i Sié natana dingangé kité, dang i kité séng nakasilo kawawantugé-é. Kawawantugé éé nitarima-é kéré ana i Amang mang simbau. Bou éé i Sié nakasilo Mawu Ruata dingangu kakendagé-é si kité. **15** I Yohanes dimenta kéré saksi-Né, i sié muluhabaré'u: "Ko ii i Sié daku iluhabaré: I Sié sarung dumenta samuringu ia, kaiso i Sié nangilémbu labo bou ia, batu'u ia dimenta, i Sié séng tebé éné." **16** I Sié napéné u kakendagé; takoaé edoné, i Sié mangalamaté si kité. **17** Titangu Mawu nitarima i kité bou i Musa. Arawé kakendagé dingangu kasasatiangu Mawu Ruata nilahé bou ralungi Kristus. **18** Takoaé ko séng bou nakasilo Mawu Ruata, su likudé'u Ahusé'i Amang ko mang simbau, ko musulungi Amang ko mareka kahengang si Sié. Ko i Sié séng nulahé i Amang si kité. **19** Manga mangangawasangu tau Yahudi su Yerusalem nundo i u manga mawu imam dingangu manga tau Lewi tamai pakakoa sarangki Yohanes dingang pukibalo si sié, "I kau ko i sai?" **20** I Yohanes nangaku malahé, "Ia baliné Datung Salamaté." **21** I siré

nukiwalo, "Kamagéng kéré'é i kau ko i sai?" "I kau i Elia?" "Baliné", sasimbahé'i Yohanes. "Apa i kau ii Nabi ko luampaléng?" **22** "Kamagéng kéré'é, angkungi siré, uliko si kami ko i sai i kau ii, tadéau i kami makasimbahé si siré ko nundo'i kami. Apa ihabaré'u bou halé u sisanu?" **23** I Yohanes simimbahé, "Ia ii i sié ko séng niwérangi nabi Yesaya: 'Taumata ko mumenggo su tana linggi: Pakaléwako daléng gunangu Mawu.'" **24** Manga taumata ko niroi u tau Farisi **25** nukiwalo, "Kamagéngi kau baliné Datung Salamaté, baliné i Elia, baliné lai Nabi ko luampaléng éé, apawé sabapé'é i kau mundéno taumata?" **26** I Yohanes simimbahé, "Ia mundéno dingangu aké. Kaiso su taloarangi kemu pia taumata ko i kemu wega. **27** I Sié dimenta samuringu ia, kaiso sarang manuka taling sapatu-Né ia ta hinoné." **28** Kebi-kebi éé nariadi su Betania, su simbekang daki bou Salu u Yordan tampa i Yohanes mundéno taumata. **29** Su karielloné, i Yohanes nakasilo si Yesus dimenta sarangki sié. Bou éé i Yohanes nubéra, "Tehungété, Ahusé'u Dombangu Mawu Ruata ko manguhasé dosangu dunia. **30** I Sié ko Daku iluhabaré sarung dumenta susamuringu ia, kaiso nangilémbo labo bou ia, batu'u su horo u ia nipuhana, i Sié séng tebé éné. **31** Horo ia begangi Sié. Sumbalié ia dumenta mundéno dingangu aké tadéau kawanuangu Israel masingka i Sié." **32** I Yohanes lai nangonggo u kesaksiang ii. "Ia nakasilo Roké u Mawu Ruata natentung bou langi kakela paluma bou éé natana si Sié. **33** Su témpo éé ia bedang begangi Sié. Kaiso Mawu Ruata ko nangoro si sia pundéno dingangu aké séng nubéra si sia, 'Kamagéngi kau makasilo Roké u Mawu Ruata matentung, bou éé matana su singkatau, ko i Sié éé sarung mundéno dingangu Roké u Mawu Ruata.' **34** Ia sisaku séng bou nakasilo si Sié." angkungi Yohanes, "Dang nangonggo u kesaksiang humonéu ko i Sié Ahusé'u Mawu Ruata." **35** Su karielloné i Yohanes sau éné su tampa éé dingangu murité'é i siré dua. **36** Su témpongi sié nakasilo si Yesus simahé, i sié nubera, "Tehungété! Ahusé'u Dombangu Mawu Ruata." **37** Murité'i Yohanes darua éé nakaringihé éé, turusé tamai timuhu si Yesus. **38** I Yesus nubihu likudé, dang nakasilo si radua katuhu'é si Sié. I Sié nukiwalo, "Apa reakéngi rua?" Sasimbahé'i radua, "Rabi, su apa i Rabi matana?" ('Rabi' mangaléné météré) **39** I Yesus nubéra, "Mahié tehungéngi rua." I radua tamai ringangi

Sié dang nakasilo su apa i Sié mumatana. Témpono éé natarang pukulé epa bawello. Sihello éé i radua natana dingangi Sié. **40** Singkatau bou i radua ko séng bou nakaringihé apang ko niwérangi Yohanes bou éé tamai rimaléng timuhu si Yesus, i sié éé ko i Andreas ana u singkataungi Simon Petrus. **41** Masahawu i Andreas nudéa si Simon, ana u singkatauné dingang nuhabaré si sié, "I kami séng nusema dingangi Mesias!" (Mesias musulungu Kristus: Datung Salamaté.) **42** I Andreas nangentudé'i Simon sarangki Yesus. I Yesus nutaédé si Simon, buhué nubéra, "I kau i Simon ana i Yona. I kau sarung i sego si Kefas." (Kefas musulungu Petrus, mangaléné batu lenggihé.) **43** Su karielloné i Yesus namutusé makoa sarang Galilea. I Sié nusombangi Filipus, dingang nubéra si sié, "Mahié tuhu si Sia!" **44** I Filipus asalé bou Betsaida, tampa katanakéngi Andreas dingangi Petrus. **45** I Filipus nusombangi Natanael dingang nubéra si sié, "I kami séng nusema u taumata ko isusego i Musa su ralungu Buké u Toraté'u Mawu Ruata, dingangu ko nihabaré'u manga Nabi. É Sié éé i Yesus bou Nazaret ana i Yusuf." **46** Kaiso i Natanael simimbahé, "Apa wotongé pia simbau ko mapia dumenta bou Nazaret?" Angkungi Filipus, "Mahié i kau sisanu putehung." **47** I Yesus nakasilo si Natanael dimenta, buhué nubérangu halé i sié, "Putehungko, éé tau Israel bantané. Takoaé manga halé léo si sié." **48** I Natanael nukiwalo, "Kéré apa i Tuang nakasingka u ia?" I Yesus simimbahé, "Su horo i Filipus nukui si kau, Ia séng nakasilo si kau su alungu kalu ara éé." **49** I Natanael nubéra, "Tuang, i Tuang ko Ahusé'u Mawu Ruata! Ko i Tuang Datungu tau Israel!" **50** I Yesus nubéra, "I kau mangimang, ketang ualingu Ia nubéra Ia séng nakasilo si kau su alungu kalu ara éé? I kau sarung makasilo kalawou halé ko bedang nangilémbo labo bou éé!" **51** "Tengadé, pangimangké i kau sarung makasilo langi mawuka, dang apang malaikaté'u Mawu Ruata lintu awi su tengongu Ahusé'u Taumata."

2:1 Duang ello wou éé pia saliwangu kawing su soangu Kana su Galilea, dang i mamangi Yesus éné pai séé. **2** I Yesus dingangu manga murité-é ninoté lai sarang saliwang éé. **3** Su témpongu anggoré nasué, i mama-Né nubéra si Yesus, "I siré nikasuéngu anggoré." **4** I Yesus simimbahé,

"Mama, kumbahang muparénta si Sia. Bedang ta nudatingu témponé la mupakalahé u watangéng-Ku." **5** Kaiso i mama-Né nubéra su manga koki, "Koako apang ko ihabaré-é si kemu." **6** Ndai séé pia bensadé enung ko nisadia tatahongu aké gunangu lauhásé tumuhu adaté'u tau Yahudi. Dalohong bensadé simbau éé luenang manga mahasu sulitéré. **7** I Yesus nubéra su manga koki éé, "tahoikongu aké apang bensadé éé." Bensadé éé kebi nitahongi siré nipakapéné. **8** Buhué i Yesus nubéra si siré, "Pangalako aké éé kadio bawa sarang sadaha." I siré nubawa aké éé sarang sadaha, **9** dang sadaha éé nanémang aké ko séng nubalu nakoa anggoré. (I sié wega mensang anggoré éé bou apa, ketangi siré koki ko nutaho u aké éé masingka.) Uté sadaha éé himaung pardégong éé, **10** buhué nubéra si sié, "Biasané taumata manadiangu anggoré kapiangé horo dang hedo apang mangamawu séng masahé manginung, buhuéwé pelongu anggoré biasa. Arawé ii i kau nundéso u anggoré ko kapiangé!" **11** Ko éé tanda hérang kahimotongangé nikoa i Yesus. éé nikoa-é su Kana su Galilea. Dingangu tanda éé i Sié nupasilongu kawawantugé-é. Uté manga murité-é nangimang si Sié. **12** Bou éé i Yesus tamai nakoa sarang Kapernaum dingangi mama-Né, dang manga ana u singkatau-Né dingangi siré manga murité-é. Pai séé i siré natana manga pirang ello karengu' é. **13** Su témpong séng maraningu Ellong Paskangu tau Yahudi, i Yesus nakoa sarang Yerusalem. **14** Su Waléngu Mawu su Yerusalem i Sié nakaeba manga mubawalu u sapi, domba, dang manga paluma; dang lai apang mananukaré doité mumaiang séé. **15** I Yesus nukoa samboké tali simbua bou éé nuliwuahé apang binatang éé, mbaéng domba arau sapi, bou ralungu Waléngu Mawu. Médangu mananukaré doité nasuég balintui'é hakiu manga roité'i siré nukaésé tamai-ramahi. **16** Buhué i Sié nubéra su manga mubawalu u paluma, "Héngké'é kebi bou ii. Kumbahang Baléngi Amang-Ku koaténg tanpa u pudaganéng!" **17** Nau manga murité-é nakatahendung nasé su Buké Susi ii, "Kakendagé-Ku su Walé-Nu, o Mawu Ruata, nakasahoka naung- Ku." **18** Manga mawu mangangawasangu tau Yahudi numpundoka si Yesus, angkungi siré, "Kenangko pukoa tanda hérang makoa kéré tatiala si kami humonéu i Kau pia haké mukukoa kéré'é ii." **19** I Yesus simimbahé, "Pakaopéh'é Walé ii, dang su ralungu telung ello sarung sau

Daku ipararisi." **20** I siré nubéra, "Epa u pulo su taungé nupararisi u Waléngu Mawu ii. Dang i Kau sau mupararisi'é su ralungu telung ello?" **21** Kaiso makasuté'u Waléngu Mawu ko iluhabaré'i Yesus éé ko badang-é sisané. **22** Nau samuringi Yesus nipubangung bou papaté, manga murité- é nakatahendungké halé éé ko séng bou lena u nihabaré-é. Uté i siré numpangimang su apang ko mabawohé su ralungu Buké Susi dang su apang ko niwérangi Yesus. **23** Su témpongi Yesus su Yerusalem témpong pia karaméangu Paska, mauli taumata nangimang si Sié ualingu tanda hérang ko nikoa-é. **24** Kaiso i Yesus sisané ta mangimang si siré, batu'u i Sié masingka u kakakoa u apang taumata. **25** Tawahaluasé'u taumata manualagé si Sié bou halé i sai-sai, batu'u i Sié séng masingka u apang ko su ralungu naungu taumata.

3:1 Pia singkatau tembonangu agama bou taloarangu tau Farisi aréngé i Nikodemus. **2** Pia sihebi i sié dimenta sarangki Yesus dang nubéra, "Tuang, i kami masingka i Tuang niroi u Mawu Ruata. Batu'u takoaé sarang singkatau ko makakoa tanda hérang kéré ko kukoaténgi Bapak, kamagéngi sié ta dindinganéngu Mawu Ruata." **3** I Yesus simimbahé, "Pangimangké, takoaé sarang manga singkatau ko makoa umaté'u Mawu Ruata, kamagéngi sié ta sau ipuhana." **4** Angkungi Nikodemus nubéra si Yesus, "Séng tumaniu taumata séng matelang sau ipuhana? Apa wotongé i sié sau sumu su gadongangi mamané dang buhué sau ihana?" **5** I Yesus simimbahé, "Bawéra-Ku ii tengadé: kamagéng taumata ta ipuhana bou aké dingang bou Roké u Mawu Ruata, taumata éé ta makoa umaté'u Mawu Ruata. **6** Taumata su kawawadang nipuhana u taumata magurang, arawé su ralungu roké i sié nipuhana u Roké u Mawu Ruata. **7** Aribé kahérang kamagéngu Ia muhabaré: i kemu harusé kebi sau ipuhana. **8** Anging tumiu tumuhu kapuluné; i kité makaringihé duhungé, arawé i kité bega bou apa tatiu'é dang sarang apa tiukangé. Kéré'é lai taumata ko ipuhana bou Roké u Mawu Ruata." **9** I Nikodemus nukiwalo, "Kéré apa halé éé botongé mariadi?" **10** I Yesus simimbahé. "I kau météré su Israel; tumaniu i kau bega? **11** Pangimangké: i kami ketang mududatongu halé ko nikasingkaténgi kami, dang i kami mangonggo u kesaksiangu halé ko séng

nikasilongi kami; kaiso i kemu ta manarima u kesaksiangi kami. **12** I kemu ta mangimang kamagéngu Ia mubeké si kemu halé u dunia; kéré apawé i kemu mangimang. kamagéngu Ia mubekéngu halé u sorga si kemu? **13** Takoaé sarang manga singkatau ko séng bou naawi su sorga. su likudé'u i Sié ko Ahusé'u Taumata ko séng limintu sarang dunia. **14** Musulungi Musa nundui u katoang tembaga su kalu simpedi su tana linggi. Kéré'é lai Ahusé'u Taumata harusé irui, **15** tadéau apang taumata ko mangimang si Sié makahombang putatumbiahé kahengang dang kekal." **16** Ualingu kéré'é Mawu Ruata kumendagé'u taumata su dunia ii, hakiu i Sié nangonggo u Ahusé-é mang simbau, tadéau apang taumata ko mangimang si Sié ta mawinasa, kaiso makahombang pubawiahé kahengang dang kekal. **17** Batu'u Mawu Ruata nundoi u Ahusé-é baliné tadéau puhukungu dunia ii, kaiso tadéau mangambang. **18** Taumata ko mangimang si Sié ta ihukung. Arawé taumata ko ta mangimang séng nihukungu Mawu Ruata, baugu i sié ta mangimang su Ahusé'u Mawu Ruata ko mang simbau. **19** I sié panuntukang ualingu halé ii: Katatualagé éé séng dimenta su dunia, kaiso taumata nangilémbu mapulungu kararendung bou katatualagé, batu'u kakanoa i siré ralai. **20** Apang taumata ko mukukoa dalai, mubinsi u tualagé; i sié madidi dumenta su katatualagé, tadéau kumbahang kakanoa'é ralai éé ikasilo. **21** Arawé taumata ko mukukoa kapulungu Mawu Ruata, dumenta sarang katatualagé tadéau malahé humonéu apang ko kukoaténgé éé timuhu su kapulungu Mawu Ruata. **22** Bou éé i Yesus dingangu manga murité-é tamai nakoa sarang Yudéa. Pai séé i Sié natana pirang katémpo dingangi siré dang mundudéno taumata. **23-24** Su témpo éé i Yohanes bedang ta nataho su tahungku. I sié mundudéno taumata su Aion, maraningu Salim, batu'u pai séé mauli aké. Manga taumata dumenta si sié, buhué i sié mundéno si siré. **25** Pirang katau murité'i Yohanes séng maneta mudaréndéhé dingangu tau Yahudi halé u atorangu pananusi. **26** I siré tamai nakoa sarangki Yohanes dang nubéra, "Tuang, apa i Tuang bedang makatahendung taumata ko lena u ringangi Tuang su simbekangu Salu u Yordan éé, ko nitebo i Tuang kangéré si kami? Orasé ii i Sié lai mundudéno taumata, dang apangu taumata kebi tamai makoa sarangki Sié." **27** I Yohanes simimbahé, "Taumata ta makaréa apa kamagéngi sié ta

onggolangu Mawu Ruata. **28** I kemu kebi séng nakaringihé si sia nubéra, 'Ia baliné Datung Salamaté. Ia niroi pangihoro si Sié.' **29** Boroité éé ko pardégong taghuangé. Gawéngu pardégong éé ketang dumarisi manundugé dingang mudaringihé, dang i sié lumiagé kamagéng makaringihé tingihé'u pardégong. Kéré'é lai ia. Su orasé ii ia mangkaté maluasé. **30** Ko i Sié harusé ipangilémbu, dang ia séng kukakadio'é." **31** Ko dimenta wou rasi nangilémbu wou kebi. Ko dimenta bou dunia nataho taumatangu dunia dang mududatongu halé u dunia. I Sié ko dimenta wou rasi nangilémbu wou kebi. **32** I Sié mududatongu apang ko séng nikasilo dang nikaringihé-é, kaiso takoaé sarang manga singkatau mangimang su kesaksiang-é. **33** Taumata ko mangimang su kesaksiang-é éé, makapangaku humonéu Mawu Ruata ko tengadé. **34** Batu'u taumata ko niroi u Mawu Ruata muhabaré'u apang bawérangu Mawu Ruata, baugu Roké u Mawu Ruata nasuku nionngo si Sié. **35** I Amang kumendagé'u Ahusé-é dang séng nanarakangu kalawou kawasa si Sié. **36** Taumata ko mangimang su Ahusé éé sarung makahombang pubawiahé ko kahengang dang kekal. Arawé taumata ko ta tumuhu su Ahusé éé i siré ta makaréa pubawiahé. I sié sarung ihukungu Mawu Ruata sarang kerengu'é.

4:1 Taumatang Farisi nakaringihé humonéu i Yesus séng nundéno taumata ko nikaréa-é nangilémbu mauli bou i Yohanes. (**2** Sumbalié i Yesus sisané ta nundéno taumata ko ketangu manga murité-é.) **3** Su témpongi Yesus nakasingka humonéu apang tau Farisi séng nakaringihé halé éé, i Sie natamai bou Yudea nako sarang Galilea. **4** Su ralungu raraléng-é éé i Sié harusé sumahé Samaria. **5** Uté i Yesus nudatingkéngu soa simbau su Samaria aréngé Sikhar, maraningu wanua ko lena u nionngo i Yakub su ana'é i Yusuf. **6** Séé pia pahinghi Yakub. I Yesus nawau u raraléng, ualingu éé i Sié naiang su rulungu pahighi. Témpo éé luenang manga pukulé mapulo dua kalihá'é, **7-8** dang manga murité'i Yesus séng nako sarang soa muluang kang. Bou éé pia singkatau wawinéngu Samaria simongo manuhu aké. I Yesus nubéra si sié, "Ibu, botongé Ia mudorong manginung?" **9** Bawinéng Samaria éé simimbahé, "I Tuang taumatang Yahudi, ia tau Samaria, apa sabapé'é i Tuang mudorong inumang si sia?"

(Batu'u tau Yahudi takoaé pupapangiki'é dingangu tau Samaria.) **10** I Yesus simimbahé, "Kiko i kau masingka u gagheli u Mawu Ruata dingang masingka ko i sai kadorongé inumang si kau, nalahé i kau sisanu mudorong inumang si Sié, dang i Sié sarung mangonggo u aké biahé si kau." **11** Angkungu tau wawiné éé, "I Tuang takoaé tatimba, dang pahighi ii maralung kahengang. Bou apa i Tuang makaréa aké biahé? **12** I Yakub i upungi kami, nangonggo u pahighi ii si kami. I sié sisané mangala aké inumangé bou ii; kéré'é lai manga ana'é dang manga binatang pupaliharangé. Apa i Tuang manika i Tuang ko nangilémbo labo bou i Yakub?" **13** I Yesus nubéra, "Taumata ko manginung aké ii sarung sau marou, **14** arawé taumata ko manginung aké ko sarung Daku ionggo éé i sié séng ta sarung marou sarang karengu'é. Batu'u aké ko sarung Daku ionggo éé sarung makoa matangu aké su ralungu pubawiah'é ko mamesi sumebang dang mangonggo si sié putatumbiahé kahengang dang kekal." **15** Tau wawiné éé nubéra, "Tuang onggoléko ia aké éé, tadéau ia lai séng ta marou; dang séng ta mubatang sau mangala aké sarang ii." **16** I Yesus nubéra, "Dako'é, kui'é kawingu, bou éé mahi pusulé sarang ii." **17** Tau wawiné éé simimbahé, "Ia takoaé kawingku." "Mang tengadé bawéranu," angkungi Yesus. **18** "Batu'u i kau séng lima nsulé bou nukawing, dang ésé ko mududalahiking dingangu orasé ii baliné kawingu." **19** Tau wawiné éé nubéra, "Orasé ii ia masingka i Tuang singkatau nabi. **20** I upungi kami manemba Mawu Ruata su wuludé ii, arawé kawanuangi Tuang nubéra humonéu ko ketang su Yerusalem tanpa u taumata manemba su Mawu Ruata." **21** I Yesus nubéra: "Pangimangké, sinsulé témponé taumata sarung manemba si Amang, baliné su wuludé ii, dang baliné lai su Yerusalem. **22** I kemu manga tau Samaria mumanemba apang ko nikawegangi kemu, arawé i kami tau Yahudi manemba si Sié ko nikasingkaténgi kami, batu'u kasasalamaté dumenta bou tau Yahudi. **23** Kaiso sarung dumenta témponé, nangilémbo lai séng dimenta, humonéu dingangu kawasangu Roké u Mawu Ruata kalawou taumata sarung manemba si Amang kéré Mawu Ruata tengadé kéré ko ikukapulungi Amang. **24** Batu'u Mawu Ruata éé Roké, dang ketang dingangu kawasangu Roké u Mawu Ruata kalawou taumata makapanemba si

Amang kéréwé i Sié éné." **25** Tau wawiné éé nubéra si Yesus, "Ia masingka u Datung Salamaté (ko isusego si Kristus) sarung dumenta. Kamagéngi Sié dumenta, i Sié sarung muhabaré'u kebi-kebi si kité." **26** Angkungi Yesus nubéra si Sié, "Ko Ia i Sié. Ia ko su orasé ii kadudatoné ringangu." **27** Su témpo éé manga murité'i Yesus séng numpusulé. I siré nahérang nakasilo si Yesus kadudatoné dingangu tau wawiné singkatau. Kaiso takoaé ko sarang manga singkatau bou i siré nukibalo su tau wawiné éé, "Ibu mududéa apa?" arau ko nukibalo si Yesus, "apa sabapé'é i Bapak nududato dingangu tau wawiné éé?" **28** Uté tau wawiné éé nanentangu wensadé'é ndai séé, buhué timalang sarang soa dingang nuhabaré su manga taumata dadé séé. **29** "Mahié putehung taumata ko séng nuhabaré si sia kebi-kebi apang ko séng Daku niko. Apa wotongé mariadi i Sié éé Datung Salamaté?" **30** Uté manga taumata éé lai nupangentang bou soa buhué tarai nakoa sarangki Yesus. **31** Sementarangu éé manga murité-é nuhawu si Yesus nusimokolé. I siré nubéra, "Tuang, pusimokolé." **32** Kaiso i Yesus simimbahé, "Si Sia pia kang, ko i kemu wega." **33** Uté manga murité-é nukakiwalo i siré lawo i siré, "Apa pia manga taumata nubawa kang-é?" **34** Bou éé i Yesus nubéra, "Kang-Ku éé ko tumuhu kapulungi Sié ko nundo i Ia, dang manurusé u halé ko nisarakang-é si Sia. **35** I kemu nubéra, 'Katé epau wulang témpongu manipo.' Kaiso Ia muhabaré si kemu: Tehungété manga binalaéng ko séng nutingkaradihé, séng témponé tipong! **36** Taumata ko manipo séng maneta manarima u wawaéhé'é dang kapangomolé buané gunangu pubawiahé kahengang dang kekal. Uté taumata ko nangasi dingangu ko nanipo séng kebi nakependang daluasé singkapudaluasé. **37** Papinintu ii muhino lai, 'Singkatau nusuang, ko baliné manipo.' **38** Ia mundo i kemu tarai panipo sarang kobong ko nihalékangi kemu; taumata waliné séng nuhalé dala séé dang i kemu manarima u kauntungangé bou halé i siré." **39** Mauli tau Samaria matatana u soa éé nangimang si Yesus, batu'u tau wawiné éé nubéra, "I Sié nuhabaré si sia kebi-kebi apang ko séng Daku niko." **40** Uté suapang manga tau Samaria éé nusema i Yesus, i siré nudorong singapang botongé tadéau i Sié matana dingangi siré. Nau i Yesus natana duang ello karengu'é séé. **41** Bou éé bedang natamba nangilémbo mauli lai taumata mangimang si

Yesus ualing apang ko nitintiro-Né sisané si siré. **42** I siré nubéra su tau wawiné éé, "I kami mangimang su orasé ii, balinébé lai ualingu apang ko nihabaré'u si kami, kaiso ualingu i kami séng nakaringihé si Sié, dang nasingka humonéu i Sié mang tengadé Mananalamaté'u dunia." **43** Naliung duang ello bou natana su Sikhar, i Yesus tamai nakoa sarang Galilea. **44** I Yesus sisané séng bou nubéra, "Singkatau nabi ta pangadaténg su wanuané sisané." **45** Kaiso su témpongi Sié nudatingu Galilea, apang taumata pai séé kebi maluasé nanarima i Sié, batu'u su Ellongu Paska i siré éné dingang su Yerusalem, dang séng nakasilo kebi-kebi apang ko nikoa i Yesus. **46** Bou éé i Yesus sau nusulé sarang Kana su Galilea, pia pai séé i Sié bou namalu aké nipakakoa anggoré. Su soa éé pia tau singkatau mulahalé su pamarénta, ko pia ana'é masaki su Kapernaum. **47** Suapangi sié nakaringihé humonaéu i Yesus séng nasongo bou Yudea su Galilea, i sié tamai nakoa sarangki Yesus mudorong si Yesus patamai sarang Kapernaum tadéau pupakauléngu ana'é séng marani maté éé. **48** I Yesus nubéra su tau éé, "Manga i kemu ta nakasilo kalawou tanda hérang, i kemu takoaé ko mangimang." **49** Tau éé simimbahé, "Tuang, lighaété tamai su horo u anaku maté." **50** I Yesus nubéra si sié, "Dako'é tamai, ana'u séng napia." Tau éé nangimang bawérangi Yesus, bou éé i sié natamai. **51** Su raléng, manga paparéntangé nasongo sarangki sié dingang nuhabaré, "Ana i Tuang séng napia." **52** Bou éé i sié nukibalo si siré pukulé pira ana éé napia. Angkungi sire, "Kahebi luenang manga pukulé simbau kalihahé lahabe'é nailang." **53** Buhué i amangu ana éé nakatahendung humonéu su témpo éé i Yesus nubéra si sié, "Ana'u napia." Uté i sié dingangu manga ralohong baléné nangimang si Yesus. **54** éé tanda hérang karuané nikoa i Yesus su Galilea suapangu i Sié dimenta bou Yudea.

5:1 Bou éé pia karaméangu tau Yahudi, uté i Yesus tamai nakoa sarang Yerusalem. **2** Su Yerusalem su reduhé'u "Tukadé'u Domba" pia simbau pundaliwuakéng, Ndai séé pia porés'é lima. **3** Su apang porés'é éé napéné u taumata masaki masiloka-loka; pia ko buta, pia ko péngkadé, dang pia ko nipaténé wadangé. I siré kebi kapangampalé aké su liwua éé mugolang. **4** Batu'u masau su suléné Malaikaté'u Mawu lumintu su liwua'é

ée dingang munggolang aké éé. Dang taumata masaki ko kahorokangé lumintu su liwua éé su témpong pugagholangu aké sarung mapia bou putatahingu haghing saki. **5** Su tampa éé pia tau ésé simbau ko séng telung pulo ualu su taungé karengu'é masaki. **6** I Yesus nakasilo i sié dudaloka pai séé, dang séng masingka humonéu i sié séng marengu kahengang masaki; uté i Yesus nukibalo si sié, "Mapulu i kau maulé?" **7** Tau masaki éé simimbahé, "Tuang, takoaé taumata sii ko makataho u ia su ralungu liwua'é su témpongu aké'é mugolang. Dang su témpongu ia buhué tamai sarang liwua'é, taumata waliné séng nakakihoro limintu." **8** Uté i Yesus nubéra si sié, "Bangungké, héngké'é bawila'u dang daléngké." **9** Singkatémpo éé lai tau éé napia saki'é. I sié nuhéngké bawila'é dang dingang dimaléng. Halé éé nariadi su ellong Sabaté. **10** Ualingu éé manga mawu mangangawasangu tau Yahudi nubéra su taumata ko buhué napia wou saki'é éé, "Ello ii ellong Sabaté. I kau ta wotongé muhéngké bawila'u." **11** Kaiso tau éé simimbahé, "Taumata ko nupakauléngu ia kanini nuparénta si sia puhéngké bawilaku dingang nundoi u ia paraléng." **12** I siré nukibalo, "I sai i Sié ko nuparénta si kau puhéngké bawila'u dang nundoi i kau paraléng?" **13** Kaiso taumata ko séng napia saki'é éé begangu ko i sai taumatané, batu'u i Yesus séng nutingkailang bou taloarangu taumata mauli éé. **14** Bou éé i Yesus nusema u tau éé su ralungu Waléngu Mawu, dingang nubéra si sié, "Orasé ii i kau séng napia wou saki'u. Kumbahang sau mukoa dosa, tadéau ta kahombangéngu halé ko bedang nangilémbong karalai'é." **15** Uté tau éé tamai rimaléng buhué nuhabaré su manga mawu mangangawasangu tau Yahudi humonéu ko nupakapiangi sié éé ko i Yesus. **16** Dang ualingu éé i siré naneta mupakasusangi Yesus, batu'u i Sié nupakauléngu taumata masaki su ellong Sabaté. **17** Kaiso i Yesus nubéra si siré, "I Amang-Ku muluhalé turusé sarang orasé ii, dang Ia lai harusé muhalé." **18** Bawéra éé kasaunéng nakakoa apang manga mawu mangangawasangu tau Yahudi mukukalika mudéa daléngé mamaté si Sié. éé koaténgi siré, baliné ketang ualingi Sié limawang atorangu agama halé u ellongu Sabaté, kaiso ualingu i Sié lai nubéra uadé Mawu Ruata éé ko i Amang-é; mangaléné i Sié mupusulungu watangeng-é dingangu Mawu Ruata. **19** I Yesus simimbahé kéré ii su manga taumata

ée, "Pangimangké Ana ta makakoa apa dingangu kawasane sisané. I Sié ketang mukoa apang ko nikasilo-Né ko niko a i Amang-é. Batu'u ko kukoaténgi Amang, éé lai ko koaténgu Ana. **20** Batu'u i Amang kukendagé'u Ana dingang mupasialangu kebi-kebi si Sié apang ko séng niko a-é sisané. Katéwé i Amang bedang lai mupasiala si Sié halé ko nangilémbu labo, hakiu i kemu mahérang. **21** I Amang éé mupubiahé'u taumata naté, dingang mangonggo u pubawiahé kahengang dingangu kekal si siré; kéré lai Ana mangonggo u pubawiahé kekal su taumata ko pangonggolang-é'ngu pubawiahé. **22** I Amang sisané ta muhukungi sai-sai. Kebi kawasangu nuhukung séng nisarakang su Ana-é. **23** éé kukoaténgi Amang, tadéau apang taumata kebi mangadaté Ana kéré i siré mangadaté si Amang. Taumata ko ta mangadaté Ana ta mangadaté lai si Amang ko nundo i u Ana. **24** Tengadé kahengang bawéra-Ku ii; Taumata ko musempi u wawéra-Ku dingang mangimang si Sié ko nundo i u Ia, si sié pia pubawiahé kahengang dang kekal. I sié séng ta sarung manarima u hukumang. I sié séng naliu bou kawang papaté dang makahombang pubawiahé. **25** Pangimangké; Sarung dumenta témponé -- dang séng nudating témponé -- taumata naté sarung makaringihé tingihé'u Ahusé'u Mawu Ruata. Dang taumata ko makaringihé éé sarung mubiahé. **26** Musulungu i Amang sisané ko banggilé'u putatumbiahé, i Sié nupakakoa u Ahusé-é lai nakoa banggilé'u putatumbiahé. **27** I Sié séng nangonggo su Ahusé-é haké u muhukung, batu'u i Sié ko Ahusé'u Taumata. **28** I kemu kumbahang mahérang makaringihé halé ii, batu'u sarung dumenta témponé humonéu apang taumata ko séng nungkataté makaringihé tingihé-é, **29** buhué mumpusebang bou ralungu kubulé. Taumata ko séng nukoa ko mapia sarung mubangung su pubawiahé. Arawé taumata ko nukoa dalai sarung mubangung tadéau manarima u hukumang." **30** "Ia ta makakoa apa bou kapulu-Ku sisaku. Ia ketang makapuhukung tumuhu apang ko niparéntangu Mawu Ruata. Dang putusang-Ku adilé, batu'u Ia ta mukoa tumuhu kapulu-Ku sisaku, kaiso kapulungi Amang ko nundo i u Ia. **31** Andéné Ia mangonggo u kesaksiangu halé u watangéng-Ku sisaku, kesaksiang éé ta kapangimanéng. **32** Kaiso pia taumata waliné musaksingu Ia, dang Ia masingka kesaksiangé éé tengadé. **33** I kemu séng nundo i u

taumata pakakoa tamai sarangki Yohanes, dang i sié nangonggo u kesaksiang tengadé bou halé u Ia. **34** Ia muhabaré'u halé ii, baliné ualingu Ia mududéa kesaksiangu taumata, kaiso tadéau i kemu ipakasalamaté. **35** I Yohanes éé musulungu solo kahénané ko mupupasenangu tualagé. Su ralungu kadio témpo i kemu lumiagé manarima u tualagé éé. **36** Arawé kesaksiang-Ku nangilémbo labo bou kesaksiangi Yohanes. Apang Daku koaténg su orasé ii, éé ko halé pakihalékéngi Amang si Sia, mululahé u humonéu i Amang séng nundoi u Ia. **37** Dang i Amang ko séng nundoi u Ia séng nusaksingu Ia lai. I kemu bedang ta manga nakaringihé tingihé-é arau nakasilo ghahi-é. **38** Apang bawéra-Né ta mataho su ralungu naungu batu'u i kemu ta mangimang si Sia ko niroi-é. **39** I kemu mumangendung bawérang Buké Susi batu'u i kemu manika ualingu éé i kemu makapanaghuang pubawiahé kahengang dang kekal. Dang Buké Susi sisané éé mususaksingu Ia. **40** Kaiso i kemu madidi dumenta sarung koa-Ku tadéau makahombang pubawiahé kekal. **41** Ia ta mudéa daralo wou taumata. **42** Ia masingka i kemu. Ia masingka i kemu ta kumendagé'u Mawu Ruata su ralungu naungu. **43** Ia dumenta dingangu kawasangi Amang-Ku, kaiso i kemu ta manarima u Ia. Arawé kamagéng taumata waliné dumenta dingangu kawasané sisané, i kemu mapulu manarima i sié. **44** Kéré apawé i kemu makapangimang, kamagéngi kemu mudéa daralo bou sinsulungu, dang mutatetéhé mudéa daralo bou Mawu Ruata ko mang simbau? **45** Kumbahang manika u Ia mapulu mupusalangi kemu su tengongi Amang. Kaiso ko mupusalangi kemu éé ko i Musa, i sié puluharapéngi kemu. **46** Andéné i kemu mangimang si Musa, i kemu sarung mangimang si Sia, batu'u ko i sié namohé bou halé-Ku. **47** Arawé kamagéngi kemu ta mangimang su ko niwohé i Musa, kéré apa wué i kemu makapangimang su apang ko Daku iluhabaré?"

6:1 Pirang katémpo wou éé i Yesus tamai nakoa sarang simbekangu Ranong Galilea, ko isusego lai Danong Tiberias. **2** Su sasongoné pai séé, mauli taumata nakatuhu si Sié batu'u i siré séng bou nakasilo kalawou tanda hérang ko nikoa-é su halé u mupakauléngu manga taumata masasaki. **3** I Yesus tarai simaka sarang buludé, buhué naiang dasi séé

dingangu manga murité-é. **4** Témpono éé séng maraning Ellongu Paskangu Yahudi. **5** Su témpongi Yesus katehungé tamai ramahi su reduhé-é, i Sié nakasilo taumata mututatuhé sumongo sarangki Sié. Uté i Yesus nubéra si Filipus, "Su apa i kité makaréa ko puluangéng kang tadéau kauli u taumata ii makakang?" (**6** I Yesus séng masingka u apang ko sarung koaténg-é, katéwé i Sié nubéra kéré'é batu'u i Sié mapulu manuka si Filipus.) **7** I Filipus simimbahé, "Boroté aregangu dua hasu péra ta mutiudé su taumata ii, maning singkatau ketang makaréa pukadio." **8** I Andreas singkatau murité'i Yesus baliné, ko ana u singkataungi Simon Petrus, nubéra, **9** "Ndaong sii pia ana ésé dingangu boroté lima mbau dingangu kina dua mbua. Kaiso apa mangaléné éé su taumata kéré ii kauli'é?" **10** I Yesus nubéra, "Oroité apang taumata tamai éé pakaiang." Su tampa éé napéné u rempugé, nau manga taumata éé naiang su rempugé -- kebi-kebi luenang pia u manga lima hiwu su katauné mangaésé. **11** Bou éé i Yesus nangala boroté éé, buhué nupatarimakasé su Mawu Ruata. Bou éé i Sié nupapahia u boroté éé su taumata mauli. Bou éé i Sié namahia u kina éé, dang i siré kimang sarang nikawiahéng. **12** Suapangu kebi séng bou kimang nawiahé, i Yesus nubéra su manga murité-é, "Komoléko lembéngu wiahé éé; kumbahang sarang pia ko magholo." **13** Bou éé i siré nangomolé lembéngu kang bou boroté lima mbau ko nikangu taumata mauli éé kebi-kebi bedang mapulo dua su kahépo'é napéné. **14** Suapangu taumata mauli éé nakasilo tanda hérang ko nikoa i Yesus, i siré nubéra, "Mang tengadé ii Nabi ko luharapéng dumenta su dunia!" **15** I Yesus masingka i siré rumenta mamaksangi Sié pakakoa datungi siré. Ualingu éé i Sié tamai rimaléng nutingkaghéa nakoa sarang tampa pia manga wuludé. **16** Suapang séng kukahebiné, manga murité'i Yesus tanaé nakoa sarang dano. **17** Bou éé i siré simaké sakaéng limiu rano éé makoa sarang Kapernaum. Ello séng masunaubé kaiso i Yesus mang tadié nasongo sarang koa i siré. **18** Su témpono éé sasi séng maneta musaruntalé ualingu kasikilé'u anging. **19** Séng kasakaéngé luenang séng manga lima arau enungu kilo karauné, i siré nakasilo si Yesus kadaninéngu sakaéng kadaléngé su wowong sasi. I siré mangkaté naténgu taku. **20** Kaiso i Yesus nubéra si siré, "Aribé kataku, la ndaong ii!" **21** Buhué i siré nupasakéngi Sié su ralungu sakaéng dingangu

liagé'i siré, dang singkatémpo éé lai sakaéngi siré nawuna u tampa ko dudolongangi siré. **22** Su karielloné taumata mauli ko natentang su simbekangu rano, buhué nasingka humonéu horo ketang pia sakaéng singgesa. I siré masingka manga murité'i Yesus séng nubua su sakaéng éé, arawé i Yesus ta nutuhu dingang. **23** Bou éé sakaéng pirang gesa bou soang Tiberias nasongo dang namalango su reduhé'u tampa u taumata mauli éé kimang boroté samuringu Mawu bou nupatarimakasé. **24** Su témpongu taumata mauli éé nakasilo humonéu mbaéngi Yesus dingangu lai manga murité-é séng tadié'é séé, i siré simaké su manga sakaéng éé dingang tamai nakoa sarang Kapernaum mudéa si Yesus. **25** Suapangi siré manga taumata éé nusema i Yesus su simbekangu rano, i siré ringangu nukiwalo si Sié, "Tuang, kangéré i Tuang nudatingu ii?" **26** I Yesus simimbahé, "Tengadé, i kemu kapudéa'é si Sia baliné ualingi kemu séng nakaena maksuté'u tanda hérang ko Daku niko, kaiso ualingi kemu bou kimang nawiahé. **27** Kumbahang muhalé gunangu kang ko mumasué dingangu maralai. Puhalé'é gunangu kang ko ta maralai dang ko mangonggo u pubawiahé kahengang dingangu kekal. Kang éé sarung igheli u Ahusé'u Taumata si kemu, batu'u i Sié séng nihéngké u Mawu Ruata i Amang." **28** Bou éé i siré nukiwalo si Sié, "Apa hinong koaténgi kami tadéau mukoa ko kukapulungu Mawu Ruata?" **29** I Yesus simimbahé, "Ko ii ikukapulungu Mawu Ruata bou i kemu; pangimangké si Sié ko niroi u Mawu Ruata." **30** "Kamagéng kéré'é," angkungi siré, "Apa karalahé'é ko ikaonggo i Tuang tadéau i kami makasilo dang mangimang si Tuang? Apa sarung koaténgi Tuang?" **31** I upungi kami **32** Bou éé i Yesus nubéra si siré, "Pangimangké: Baliné i Musa, kaiso i Amang-Ku ko nunggeli u boroté kahengang bou sorga si kemu. **33** Batu'u boroté ko nionggo u Mawu Ruata éé ko i Sié ko séng limintu bou sorga dang nangonggo u wiahé'u taumata su dunia." **34** I siré nubéra, "Tuang" "Onggoko sintinia si kami boroté ééé." **35** I Yesus nubéra si siré, "Ko Ia boroté ko makapubiahé." "Taumata ko dumenta sarang koa-Ku séng ta sau mahutung sarang karengu'é. Dang taumata ko mangimang si Sia séng ta sarung marou sarang karengu'é. **36** Kaiso musulungu kéré ko séng Daku nihabaré si kemu, maningu i kemu séng bou nakasilo si Sia, i kemu mang

ta mangimang. **37** Kebi apang taumata ko nisarakangi Amang si Sia sarung dumenta sarang koa-Ku. Ia ta manolaké'i sai ko sarung dumenta sarang koa-Ku. **38** Batu'u Ia dimenta wou sorga, baliné tadéau mukoa kapulu- Ku sisaku, kaiso ko kapulungi Sié ko nundoi u Ia. **39** Dang ko ii kapulungi Sié ko nundoi u Ia; tadéau bou kalawou taumata ko séng nisarakang si Sia, takoaé ko sarang simbau mailang; kaiso tadéau Ia mupubangungi siré su Ellongu Kiamaté. **40** Mang tengadé ko ii kapulungi Amang-Ku: Tadéau kebi apang ko nakasilo Ahusé éé dingang mangimang si Sié pia pubawiahé kahengang dang kekal, dang sau Daku ipubiahé su Ellongu Kiamaté." **41** Manga taumatang Yahudi naneta numpukalibubu si Yesus, batu'u i Sié nubérangu: "Ia ko boroté natentung bou sorga." **42** I siré nubéra, "I Sié ii balinébé i Yesus ana i Yusuf? I kami masingka i mama-Né dingangi papa-Né! Halé ko kéré apa si Sié makawérangu i Sié limintu bou sorga?" **43** Bou éé i Yesus nubéra si siré, "Kumbahang mukalibubu. **44** Takoaé sarang manga singkatau ko makasongo sarang koa-Ku, kamagéngi Amang ko nundoi u Ia, ta mubawa si sié sarang koa- Ku; **45** Su ralungu buké u manga Nabi pia mabawohé kéré ii: 'Kalawou taumata sarung tintirongu Mawu Ruata.' Nau apang taumata ko mudaringihé si Amang dang mangendung bou i Sié, i siré rumenta sarang koa-Ku. **46** Mangaléné éé balinébé ko séng pia taumata bou nakasilo si Amang. Ketangu i Sié ko séng dimenta bou Mawu Ruata, nakasilo si Amang. **47** Kasingka'é: Taumata ko mangimang, pia pubawiahé kahengang dang kekal. **48** Ia ii boroté ko mumangonggo u pubawiahé. **49** I upungi kemu kimang manna su tana linggi dang i siré mang lai naté. **50** Kaiso su boroté ko bou sorga baliné kéré'é; taumata ko kumang boroté éé séng ta sarung maté. **51** Ia boroté ko natentung bou sorga -- boroté ko mumangonggo u pubawiahé. Taumata ko kumang boroté éé i sié sarung mutumbiahé sarang karengu'é. Boroté ko Daku ionggo gunang pubawiahé'u taumata su dunia éé ko gesi-Ku." **52** Manga taumatang Yahudi ko nakaringihé éé numpudaréndéhé i siré lawo i siré, "Kéré apa su taumata ii i Sié mangonggo u ghesi-Né tadéau pakikang si kité?" angkungi siré. **53** Buhé i Yesus nubéra si siré, "Pangimangké: Kamagéngi kemu ta kumang bou ghesingu Ahusé'u Taumata dang ta manginung bou raha-Né, i kemu tenga-

tengadé mang ta mubiahé. **54** Taumata ko kumang bou ghesi-Ku dingang manginung bou raha- Ku uté si sié pia pubawiahé kahengang dang kekal dang Ia sarung mupubangungi sié su Ellong Kiamaté. **55** Batu'u ghesi-Ku ko pubawiahé, dang daha-Ku éé ko inumang kahengang. **56** Taumata ko kumang bou ghesi-Ku dingang manginung bou raha-Ku, i sié sarung tatapé masimbau dingang-Ku, dang Ia dingangi sié. **57** I Amang ko biahé éé nundo i u Ia dang Ia lai mubiahé bou i Amang. Kéré'é lai taumata ko kumang bou wadang-Ku sarung mubiahé bou Ia. **58** I ko boroté natentung bou sorga; baliné kéré boroté ko séng nikangi upungi kemu. Batu'u bou kimang boroté éé, i siré mang lai naté. Arawé taumata ko kumang boroté ii i sié sarung mubiahé sarang karengu'é." **59** Kebi-kebi éé niwérangi Yesus su témpongi Sié kapanintironé su ralungu walé pukakaliomanéngang su Kapernaum. **60** Suapang bou nakaringihé apang bawérangi Yesus éé, mauli su taloarangi siré manga murité-é nubérangu, "Tatintiro ii tumaniu mabeha. I sai wotongé makatarima u éé?" **61** I Yesus sisané séng masingka u manga murité-é mukukalibubu u halé éé. Uté i Sié nubéra, "Apa i kemu nupendang ualingu manga wawéra éé? **62** Kéré apa kakakoa'é kamagéngi kemu sarung makasilo Ahusé'u Taumata sau mahéngké sarang tanpa-é horo? **63** Ko makapubiahé taumata éé ko Roké u Mawu Ruata. Kuaté'u taumata takoaé mangaléné. Manga wawéra ko Daku iwubéra si kemu ii éé ko bawérangu Roké u Mawu Ruata ko makagheli u pubawiahé. **64** Kaiso mang pia lai su taloarangi kemu ko ta mangimang." (I Yesus séng masingka bedang bou tetaé i sai-sai ko ta mangimang si Sié dingang i sai ko sarung mukianaté si Sié.) **65** Bou éé i Yesus sau nubéra, "éé sabapé'é Ia muhabaré si kemu humonéu takoaé ko sarang manga singkatau makarenta sarang koa-Ku kamagéngu i sié ta ipakawalangi Amang." **66** Naneta bou orasé éé mauli manga murité-é numpanentangi Sié, dang séng madidi sau tumuhu si Sié. **67** Bou éé i Yesus nukibalo su manga murité-é mapulo dua. "Apa i kemu lai mapulu manentangu Ia?" **68** I Simon Petrus nubéra si Sié, "Mawu, sarangki sai tamaingi kami? Bawérangu Mawu mumangonggo u pubawiahé kahengang dingangu kekal. **69** I kami séng mangimang dang mangaking humonéu i Kau Mawu ko daroi susi bou Mawu Ruata." **70** I Yesus simimbahé,

"Balinébé Ia séng namilé si kemu mapulo dua ii? Kaiso singkatau bou taloarangi kemu éé ko setang!" **71** Maksudé'i Yesus éé ko i Yudas ana i Simon Iskariot. Batu'u maningu i Yudas singkatau bou taloarangi siré mapulo dua murité'i Yesus, i sié sarung mukianaté si Yesus.

7:1 Bou éé i Yesus nako sarang apang tampa su Galilea. I Sié ta mapulu makoa sarang Yudea batu'u manga mawu mangangawasangu tau Yahudi pai séé pia kanaungi siré mamaté si Sié. **2** Su témpo éé séng maraningu Ello Labo Putatahendungang Ellongu Séllo Rakalu. **3** Uté manga ana u singkataungi Yesus nubéra si Sié, "Panentangkéngu tampa ii dang dako'é tamai sarang Yudea, tadéau manga murité-U lai makasilo halé-U. **4** Takoaé taumata ko mamuningu barang ko koaténgé, kamagéngi sié mapulu kasingkaténg. Kamagéngi Kau mapulu mukoa halé ko kéré'é, harusé kasingkaténgu kaselahé'u dunia!" **5** Batu'u manga ana u singkatau-Né sisané lai ta mangimang si Sié. **6** I Yesus nubéra si siré, "Bedang baliné temponé si Sia, arawé si kemu, sintinia témpo kebi botongé. **7** Dunia ii ta mariadi mubinsi i kemu. Arawé Ia mang séng nipubinsi u dunia, batu'u sintinia Ia mububérangu kakakoa u dunia ii ralai. **8** Dako'é i kemu hala tamai sarang karaméang éé. Ia ta matamai batu'u wedang baliné témponé si Sia." **9** Kéré'é bawérangi Yesus su manga ana u singkatau-Né, dang i Sié mang nutingkatentang su Galilea. **10** Suapangu manga ana u singkatau-Né nako tamai sarang karaméang éé, i Yesus marema-remasé su wegangu taumata natamai sisané. **11** Selamangu karaméang éé, manga mawu mangangawasangu Yahudi mududéa si Sié dang kakiwaloné, "Ko su apa i Sié?" **12** Mauli taumata séng kapubawurungéngu halé i Sié. Pia ko mubéra: "I Sié taumata mapia." Pia ko lai mubéra: "Tala! I Sié mupakapalidé'u taumata mauli." **13** Kaiso takoaé sarang manga singkatau ko bahani mubéra su tengo bou halé i Sié batu'u i siré matak u manga mawu mangangawasangu tau Yahudi. **14** Natarang su kararaméné, i Yesus simu su ralungu Waléngu Mawu, buhué naneta nanintiro. **15** Apang mangangawasangu tau Yahudi mangkaté mumahérang dang kabérané, "Kéré apa taumata ii makasingka u kauli u éé, sumbalié i Sié ta manga nusikola?" **16** I Yesus simimbahé, "Ko Daku

itutintiro ii balinébé tintiro-Ku, kaiso ko tintirongi Sié ko nundoï u Ia. **17** Taumata ko mapulu tumuhu kapulungu Mawu Ruata, sarung makasingka mensang tintiro-Ku ii ko bou Mawu Ruata arau bou Ia sisaku. **18** Taumata ko manintirongu singka'é sisané i sié mududéa aréngé sisané. Arawé taumata ko mudéa aréng gunangi Sié ko nundoï i sié, taumata éé matulidé, takoaé léo si sié. **19** Balinébé i Musa séng bou nangonggo u paréntangu Mawu Ruata si kemu? Kaiso su taloarangi kemu takoaé ko timuhu apang parénta éé. Apa sabapé'é i kemu mapulu mamaté si Sia?" **20** Taumata mauli éé simimbahé, "I Kau mang tengadé pulu! i sai mapulu mamaté si Kau?" **21** I Yesus simimbahé, "Ketang simbau halé ko Daku nikoa su ellong Sabaté, dang i kemu séng mahérang. **22** I Musa nangonggo u atorangu sunaté -- maning tumuhu hinoné asalé'u sunaté éé baliné bou i Musa, kaiso bou manga i upung ko bedang su horo i Musa. Ualingu éé, su ellong Sabaté i kemu lai manunaté taumata. **23** Kamagéngi kemu mukukoa tamai éé tadéau kumbahang lumawang atorangu halé u sunaté bou i Musa, apawé sabapé'é i kemu mupedu si Sia ualingu Ia nupakauléngu taumata su ellong Sabaté? **24** Kumbahang mupusalangu taumata ualingu halé ko ikukasilo, kaiso ko ketang ualingu karaadilé." **25** Bou éé pia i siré tau Yerusalem pirang katau nubéra, "Balinébé ii taumata ko dudéakéng paténg? **26** Tehungété kéré'é kawahaniné i Sié mududato su tengongu taumata mauli, dang takoaé ko makawérangu apa si Sié! Apa manga mangangawasangi kité aramanung i siré séng masingka ko i Sié ii Datungu Salamaté? **27** Kaiso kamagéngu Datung Salamaté éé dumenta, takoaé sarang manga singkatau masingka ko bou apa asalé-é! Sumbalié i kité masingka bou apa asalé'u taumata ii." **28** Bou éé, su témpongi Yesus bedang kapanintironé su Waléngu Mawu, i Sié nubéra maiha, "Nau i kemu masingka ko i sai Ia ii, dang bou apa asalé-Ku? Ia ta rimenta bou kapulu-Ku sisaku. Ia niroi i Sié ko pia haké mundoï u Ia, dang i Sié kapangimanéng. Kaiso i kemu wegangi Sié. **29** Ia masingka i Sié, batu'u asalé-Ku bou i Sié, dang i Sié nundoï u Ia." **30** Su témpo éé i siré mapulu manamé si Yesus, kaiso takoaé ko bahani manengalé si Sié, batu'u wedang ta nudating témponé. **31** Mauli taumata su taloarangi siré maneta mangimang si Sié dingang nubéra, "Kamagéng Datung Salamaté éé

marenta apa i Sié makakoa tanda hérang ko bedang nangilémbo mauli bou taumata ii?" **32** I siré manga tau Farisi nakaringihé kéré apa taumata mauli éé mububawurungu halé i Yesus. Ualingu éé, i siré nusingkanaung dingangu manga mawu imam, nuparénta manga pirang katau mundariaga Baléngu Mawu tamai panamé si Yesus. **33** I Yesus nubéra su taumata mauli su ralungu Waléngu Mawu, "Katé kadio lai témponé Ia bedang dingangi kemu. Bou éé Ia sarung musulé sarang ko nundo i Ia. **34** I kemu sarung mudéa si Sia, kaiso i kemu ta makaréa si Sia: batu'u i kemu ta makaratingu tampa ko Ia éné séé." **35** Bou éé i siré manga mangangawasangu tau Yahudi mububéra i siré lawo i siré, "Taumata ii i Sié ko makoa sarang apa hakiu i kité ta makaréa si Sié? Apa mensangi Sié makoa tamai sarang taloarangu taumatang Yahudi ko su raraléngang ko su taloarangu tau Yunani, dang manintiro si siré tau Yunani? **36** Apa maksuté-é i Sié nubéra uadé i kité sarung mudéa si Sié kaiso ta makaréa si Sié dang uadé i kité ta makaratingu tampa-é?" **37** Su ello panginsuéngu karaméang éé, su ello ko kalabokangé, i Yesus dimarisi su ralungu Waléngu Mawu buhué nubéra maiha, "Taumata ko nungkarou mahié renta panginung su koa-Ku. **38** Bou halé u taumata ko mangimang si Sia, séng mabawohé su ralungu Buké Susi: 'Bou ralungu naungé sumebang kalipepu u aké u pubawiahé.' " (**39** I Yesus kaberanéngu halé u Roke u Mawu Ruata, ko sarung itarima u apang taumata ko mangimang si Sié. Batu'u su témpo éé Roké u Mawu Ruata bedang ta nionngo; baugu'i Yesus bedang ta nipakawantugé su ralungu kapapohong-é.) **40** Mauli taumata nakaringihé apang ko ipububérangi Yesus, dang su taloarangi siré pia ko nubéra, "Taumata ii nalahé ko Nabi éé!" **41** Sengga nubéra, "Ko séng ii Datung Salamaté!" Kaiso pia ko lai nubéra, "Ha, Ko howa u apa Datung Salamaté dumenta bou Galilea? **42** Su ralungu Buké susi mabawohé humonéu Datung Salamaté ko toronangi Daud dang sarung dumenta bou Betlehem, bou soangi Daud." **43** Panginsuéngé manga taumata naneta numpudaréndéhé bou halé i Yesus. **44** Pia ko mapulu manamé si Yesus, kaiso takoaé sarang manga singkatau ko makatengalé si Sié. **45** Su témpongu manga mundariaga Baléngu Mawu ko niroi tamai panamé si Yesus séng sau nusulé, manga mawu imam dingangu manga taumatang

Farisi éé nukiwalo si siré, "Apa sabapé'é i kemu ta nubawa si Sié ramahi sarang ii?" **46** Manga mundariaga éé simimbahé, "Ha, bedang takoaé taumata nubéra i Sié!" **47** Angkungi siré tau Farisi éé, "Apa i kemu lai séng nipakapalidé-é ringang?" **48** Apa séng pia bou mangangawasangi kité arautalangu taumata Farisi ko nangimang si Sié? **49** Kaiso taumata mauli ii i siré wegangu atorangi Musa, dang maning kéré apa i siré séng nianéng." **50** Singkatau bou taloarangi siré tau Farisi éé ko i Nikodemus ko lena u bou rimenta si Yesus. I Nikodemus nubéra su manga tau Farisi waliné, **51** "Tumuhu Atorang, singkatau ta wotongé ihukung su horo u palakarané daringihang dingang kakanoa'é pariksang." **52** Sasimbahé'i siré, "Apa i kau lai asalé'u bou Galilea?" "Mangkaté déaké su ralungu Buké Susi! I kau sarung makawasa humonéu ko takoaé nabi ko asalé bou Galilea." **53** Bou éé, apang taumata kebi nungkapulé sarang baléngi siré.

8:1 Arawé i Yesus tarai simaka sarang Buludé'u Zaitun. **2** Su kariaelloné bedang maluka-lukadé i Sié sau nako sarang Baléngu Mawu, dang napéné u taumata simongo sarangki Sié. I Yesus naiang, buhué naneta nanintiro si siré. **3** Sementarangu éé, manga météré'u agama dingangu manga taumatang Farisi nubawa sarangki Sié tau wawiné ko nikarapaténg nawuang. Tau wawiné éé niorongi siré pararisi su tarora i siré, **4** buhué nubéra si Yesus, "Tuang, tau wawiné ii nikaebakéngi kami nawuang. **5** Su ralungu Toraté'i Musa pia atorangé humonéu mangawawiné kéré ii harusé pakientungéngu watu sarang pakapaté. Ii kéré apa su sipirangi Tuang?" **6** I siré nukibalo kéré'é tadéau panamékang si Sié, tadéau i siré mupusalangi Sié. Kaiso i Yesus ketang kukakurung kapamohééngu talimedo-Né su tana. **7** Suapangi siré mang ta mangedo manunsudé, i Sié nuhéngké u ghati-Né dingang nubéra si siré, "Taumata ko takoaé rosané su taloarangi kemu, na'é i sié horo pangentungu watu su tau wawiné éé." **8** Bou éé i Yesus sau kimakurung dang sau namohé su tana. **9** Suapangu nakaringihé si Yesus nubéra kéré'é, i siré rimaléng pusimbau-simbau naneta bou ko kagurangéngé nanentangu tampa éé. Panginsuéngé i Yesus natentang sisané ndai séé dingangu tau wawiné ko bedang dudarisi su tampa'é. **10** Bou éé i Yesus nuhéngké u ghati-Né dingangu nubéra su tau wawiné éé,

"Su apa i siré kebi? Takoaé ko nuhukungi kau? **11** "Tako'a'é, Tuang," nisimbahé'u tau wawiné éé. "Mapia," angkungi Yesus, "Ia lai ta muhukungi kau. Ii dako'é tamai, kumbahang musau mukoa dosa." **12** I Yesus sau nubéra su taumata mauli, angkung-é, "Ko Ia tualagé'u dunia. Taumata ko mutuhu si Sia ta sarung dumaléng su kararendung, kaiso managhuang katatualagé'u pubawiahaé." **13** Angkungi tau Farisi éé nubéra si Sié, "I Kau orasé ii mususaksingu watangéng-U sisanu, kesaksiang-U takoaé kabenarangé." **14** I Yesus simimbahé, "Maningu Ia musaksingu awa-Ku sisaku kesaksiang-Ku éé ko tengadé: batu'u Ia masingka bou apa Ia dimenta dang sarang apa Daku daléngang. I kemu wegangu bou apa Ia dimenta dang sarang Daku daléngang. **15** I kemu muhukungu taumata tumuhu singka u taumata; Ia ta muhukungu taumata sarang manga singkatau. **16** Kaiso andéné Ia muhukungu taumata, putusang-Ku éé adilé, batu'u Ia baliné sisaku; I Amang ko nundo i u Ia mududingangu Ia. **17** Su ralungu Toraté'i Musa pia mabawohé kéré ii: Kesaksiang tengadé éé ko kesaksiangu ruang katau. **18** Ko musaksingu awa-Ku pia duang katau -- Ia dingangi Amang ko nundo i u Ia." **19** Angkungi siré, "I Amang-U éé ko su apa?" I Yesus simimbahé, "I kemu wegangu Ia arau lai i Amang-Ku. Kiko i kemu masingka u Ia, nalahe i kemu lai masingka i Amang- Ku." **20** Kebi-kebi éé niwérangi Yesus su témpongi Sié kapanintironé su Waléngu Mawu su reduhé'u kasé u derma. Kaiso takoaé ko sarang manga singkatau nanamé si Sié, batu'u wedang ta nudatingu témponé. **21** I Yesus sau nubéra si siré, "Ia sarung dumaléng, dang i kemu sarung mudéa si Sia, kaiso i kemu sarung maté su ralungu rosanu. Sarang tanpa ko Daku daléngang i kemu takoaé ko makarating." **22** Uté manga mangangawasangu tau Yahudi nubéra, "Aramanungi Sié mamaté wadang-é, batu'u i Sié nubéra, 'Sarang tanpa ko Daku daléngang i kemu takoaé ko makarating.'" **23** Bou éé i Yesus nubéra si siré, "Asalé'i kemu bou wawa; arawé Ia asalé'é bou rasi. I kemu bou dunia; Ia baliné bou dunia. **24** éé sabapaé'é Ia nubéra si kemu, i kemu sarung maté su ralungu rosanu, kamagéngi kemu ta mangimang humonéu 'ko Ia i Sié ko nisego IA éNé.'" **25** I siré nukiwalo, "Oré tengadé i Kau ko i sai?" I Yesus simimbahé, "Apa gunané wedang sau mududato ringangi kemu! **26** Bedang mauli halé bou i kemu ko hinong

Daku iwéra dingangu ipusala Kaiso i Sié ko nundoi u Ia botongé kapangimanéng. Dang Ia muhabaré su dunia apang ko Daku nikaringihé bou i Sié." **27** I siré ko ta nakaena humonéu i Sié kadudatonéngi siré bou halé i Amang. **28** Ualingu éé i Yesus nubéra si siré, "Hedo kamagéngi kemu séng bou muhéngké u Ahusé'u Taumata, i kemu sarung masingka humonéu 'Ko Ia ii i Sié ko isusego IA éNé, dang i kemu sarung masingka humonéu takoaé sarang manga simbau apang ko Daku nikoa éé ko bou watangéng-Ku sisaku. Ia ketang muhabaré'u apang ko nitintirongi Amang si Sia. **29** Dang i Sié ko nundoi u Ia éé éné dingang-Ku. I Sié bedang ta namalangu Ia sisaku, batu'u Ia mang sintinia mukukoa apang ko muhino su naung-é." **30** Suapangi Yesus bou nuhabaré'u kebi-kebi éé, mauli taumata nangimang si Sié. **31** Bou éé i Yesus nubéra si siré tau Yahudi ko séng numpangimang si Sié, "Kamagéngi kemu mumpubiahé tumuhu su tintiro-Ku i kemu séng tenga-tengadé séng makoa murité-Ku, **32** uté i kemu sarung masingka u Mawu Ruata ko kahengang, dang ualingu éé i kemu sarung ipakaliu." **33** Angkungi siré, "I kami ii toronangi Abraham. I kami bedang ta manga sinsulé nakoa ellangi sai-sai! Apa maksuté-U mubérangu, 'I kemu sarung ipakaliu?'" **34** I Yesus nubéra, "Mang tengadé bawéra-Ku ii, Taumata ko mukoa dosa, éé ko ellangu rosa. **35** Singkatau ellang takoa tanpa'é su taloarangu ralohong balé, arawé ana sarang karengu'é i sié matatana su ralungu walé. **36** Ualingu éé, kamagéngu Ana muliungi kemu, i kemu tenga- tengadé naliu. **37** Tengadé Ia masingka i kemu ii ko toronangi Abraham. Kaiso i kemu mapulu mamaté si Sia, ualingu i kemu madidi manarima u tintiro-Ku. **38** Apang ko Daku nikasilo si Amang-Ku, éé ko Daku ihabaré, Arawé i kemu mukukoa apang ko nitintirongi Amangi kemu." **39** I siré simimbahé, "I amangi kami i Abraham." I Yesus nubéra, "Andéné i kemu tenga-tengadé ana i Abraham, nalahé i kemu mukukoa apang ko nikoa i Abraham. **40** Ia muluhabaré si kemu kabenarang ko Daku nikaringihé bou Mawu Ruata kaiso i kemu mapulu mamaté si Sia. I Abraham ta nukoa kéré'é! **41** I kemu mukukoa apang ko nikoa i Amangu sisané." Sasimbahé'i siré, "I kami baliné ana su likud'é. I Amangi kami ketang simbau, éé ko Mawu Ruata sisané." **42** Bou éé i Yesus nubéra si siré, "Andéné Mawu Ruata i Amangi kemu, i

kemu sarung kumendagé'u Ia, batu'u Ia dimenta bou Mawu Ruata. Ia baliné dimenta su kapulu-Ku sisaku, kaiso i Sié nundoi u Ia. **43** Apa sabapé'é i kemu ta makaena apang ko Daku niwéra? Batu'u i kemu ta makaedang mudaringihé tintiro-Ku. **44** I amangu ko Setang, dang i kému tutuhu kapulungi amangu. Bedang bou tetaé Setang éé tahapamaté. I sié ta rumarisi su kabendarang, batu'u si sié takoaé kabendarang. Kamagéngi sié muléo, éé séng nupasé, batu'u ko séng éé luluné. I sié léokang dang pungu kalawou léo. **45** Arawé Ia muluhabaré'u kabendarang, dang ualingu éé i kemu ta mangimang si Sia. **46** I sai su taloarang i kemu makapulahé u humonéu si Sia pia dosa? Kamagéngi Ia muhabaré'u kabendarang, apawé sabapé'é i kemu ta mangimang si Sia? **47** Taumata ko asalé bou Mawu Ruata, i sié ko mudaringihé bawérangu Mawu Ruata. Arawé i kemu baliné bou Mawu Ruata, éé sabapé'é i kemu madidi mudaringihé." **48** Manga taumatang Yahudi éé simimbahé si Yesus, "Katé baliné tengadé bawérangi kami humonéu i Kau tau Samaria ko nikasukangu setang?" **49** I Yesus simimbahé, "Ia ta nikasukangu setang. Ia mangadaté si Amang-Ku, kaiso i kemu muhinakang si Sia. **50** Ia ta mudéa tadéau batangéng-Ku sisaku adaténg. Pia simbau ko mududéa tadéa u Ia adaténg, dang ko i Sié sisané muhukung. **51** Mang tengadé bawéra-Ku ii, taumata ko tumuhu bawéra-Ku, i sié séng ta sarung maté sarang karengu'é." **52** Bou éé i siré apang tau Yahudi éé nubéra si Yesus, "Orasé ii i kami masingka i Kau ii tenga-tengadé nikasukangu setang! I Abraham sisané séng naté kéré'é lai apang nabi. Kaiso i Kau nubéra, 'Taumata ko tumuhu bawéra-Ku ta sarung maté sarang karengu'é.' **53** Kamagéngi Abraham sisané séng naté, dang lai apang manga nabi séng kebi nasué naté, nau i Kau ii ko i sai? Tumanu i Kau nangilémbo labo bou i amangi kami i Abraham!" **54** I Yesus simimbahé, "Andéné Ia mudéa makiadaté'u watangéng-Ku, adaté éé takoa mangaléné. Ko mangadaté si Sia éé ko i Amang-Ku ko tutehungangi kemu kéré Mawu Ruatangi kemu. **55** Sumbalié i kemu wegangi Sié. Arawé Ia masingka i Sié. Andéné Ia mubérangu Ia begangi Sié, uté Ia singkatau taumata léokang, musulungi kemu. Ia masingka i Sié dang matuhu su wawéra-Né **56** I amangu i Abraham kéré'é kaluasé ualingi sié sarung mutehung ello-Ku. I sié séng nakasilo dang i sié su raluaséng!" **57** Bou éé i

siré tau Yahudi nubéra si Yesus, "Umuré-U bedang ta nakaréa lima mpulo su taungé, dang i Kau séng bou nakasilo si Abraham?" **58** I Yesus simimbahé, "Mang tengadé Ia muhabaré si kemu: su horo i Abraham bedang ta nipuhana, Ia séng éné." **59** Bou éé i siré manga tau Yahudi éé namuru batu ipamalo si Sié; kaiso i Yesus nukumbungu awa-é, bou éé rimaléng nanentangu Waléngu Mawu.

9:1 Su témpongi Yesus kadaléngé, i Sié nakisilo tau wuta ko bedang bou gandongang. **2** Manga murité'i Yesus nukiwalo si Yesus, "Tuang, apa sabapé'é taumata ii nipuhana buta? Apa ualingu dosané sisané arau dosangu inangi amangé?" **3** I Yesus simimbahé. "I sié nawuta baliné ualingu dosané arau dosangu gaghurangé, kaiso tadéau taumata makasilo kawasangu halé u Mawu Ruata si sié. **4** Palibé wedang ello i kité harusé mukoa halé i Sié ko nundo i Ia. Sarung mahebi dang takoaé ko sarang manga singkatau makapuhale. **5** Selamangu Ia su dunia ii, Ko Ia tualagé'u dunia." **6** Suapangu bou nubéra kéré'é i Yesus nangedu su tana, dingang nulau u edu-Né éé dingangu tana. Buhué i Sié namuhangu tana éé su matangu tau éé. **7** Buhué nubéra si sié, "tamai'é pundemusé'u ghatinu su aké u Siloam." (Siloam mangaléné 'Niroi'). Uté tau éé tamai nundemusé'u ghatiné. Su témpongi sié nusulé i sié séng makasilo. **8** Manga lampungé dingang manga apang taumata ko lena u mumakasilo si sié mududorong kakendagé kebi nubéra, "I sié ii balinébé taumata ko hambaké'é mangkaté mumaiang ketang mududorong kakendagé?" **9** Pia ko nubéra, "Oré ko mang i sié." Kaiso pia ko lai nubéra, "Baliné, i sié ketang sulungé." Kaiso tau éé sisané nubéra, "Ko ia i sié." **10** I siré nubéra, "Kéré apa sarangi kau nakoa nakasilo?" **11** I sié simimbahé, "Taumata ko aréngé i Yesus namuru lota kadio, bou éé namuhangu éé su matakú dingang nubéra, 'Tamaiko pundemusé'u ghatinu su aké u Siloam.' Bou éé ia tamai. Dang suapangu ia bou nundemusé, ia séng dingang nakasilo." **12** I siré nukiwalo, "Su apa wué tau éé?" I sié simimbahé, "Ia bega." **13-14** Sihello éé ko ellong Sabaté su témpongi Yesus nulau u edu-Né su tana nipukoa tau wuta éé nakasilo. Uté tau ko lena u wuta éé niwawa i siré sarangki siré tau Farisi. **15** I siré éé mang lai nukiwalo si sié mensang kéré apa sarangi sié

nakasilo. I sié simimbahé, "I Sié namuhangu lotta su mataku, buhué ia nundemusé dang bou éé ia dingang turusé nakasilo." **16** I siré pirang katau bou taloarangu tau Farisi éé nubéra, "Ta mariadi taumata ko nukoa ii asalé bou Mawu Ruata, batu'u i Sié ta nangindakangu ellong Sabaté." Arawé i siré senga nubéra, "Howa u apa taumata marosa mukoa tanda hérang kéré ii?" Bou éé nariadi pudararéndéhé su taloarangi siré. **17** Ute manga tau Farisi éé sau nukiwalo su tau éé, "Kéré apa tumuhu singka u su halé i Sié ko nakakoa si kau nakasilo?" Tau éé simimbahé, "I Sié nabi." **18** Kaiso manga pangaha u tau Yahudi madidi mangimang humonéu taumata éé ko mang tengadé lena u wuta dang su orasé ii séng nakasilo. Ualingu éé i siré nukui gaghurangé, **19** dingang nukiwalo, "Tengadé ii ana u ko angkungi kemu nipuhana buta? Kéré apa sarangi sié nakasilo orasé ii?" **20** Gaghurangu tau éé simimbahé, "Tengadé ii ana i kami; dang tengadé i sié wuta bedang bou gandongang. **21** Kaiso i kami bega mensang kéré apa sarangi sié nakasilo. Dang i sai nakakoa si sié nakasilo, éé i kami mang lai wega. Pukiwalo'é si sié, i sié séng matelang; i sié sisané masingka sumimbahé." **22** Inang i amangu tau éé nakapubéra kéré'e batu'u i siré mataku su manga pangaha u tau Yahudi; batu'u i siré séng singgighilé, tadéau taumata ko mangakungi Yesus kéré Datung Salamaté, ta wotongé lai sumu su waléng pukakaliomanéngang. **23** éé sabapé'é inang i amangu tau éé nubéra, "I sié séng matelang; pukiwalo'é si sié." **24** Bou éé i siré sau nukui taumata ko lena u wuta éé, dingang nubéra si sié, "Putéwa'é ko i kau sarung mubérangu halé tengadé. I kami masingka u taumata éé ko taumata marosa." **25** Tau éé simimbahé, "Apa i Sié marosa arau tala," ia bega. "Kaiso singkaku ketang simbau; kangéré ia buta, orasé ii ia séng makasilo." **26** Bou éé i siré sau nubéra si sié, "Apa nikoa-é si kau? Kéré apa i Sié nukoa si kau sarang nakasilo?" **27** Tau éé simimbahé, "Séng bou daku niweké si kemu kaiso i kemu madidi mudaringihé. Apawé sabapé'é i kemu sau mapulu mudaringihé? Aramanungi kemu mapulu lai makoa murité- é?" **28** Bou éé i siré nudohang si sié dingang nubéra, "Ko i kau murité-é; i kami baliné! I kami tumatuhu si Musa. **29** I kami masingka u Mawu Ruata séng bou nududatongi Musa. Arawé dingangu taumata éé, i kami bega mensang bou apa asalé- é." **30** Tau éé simimbahé, "Mang

tengadé makahérang humonéu i kemu wega mensang bou apa asalé-é, sumbalié i Sié séng nakakoa si sia sarang nakasilo. **31** I kité masingka u Mawu Ruata ta mudaringihé taumata marosa, kaiso ketang su taumata mapulu mangadaté Mawu Ruata, dang ko mukukoa kapulu-Né. **32** Bedang bou teta u dunia bedang takoaé ko nikaringihé pia manga taumata ko nakakoa taumata wuta bedang bou gandongang makasilo. **33** Kamagéng taumata éé baliné bou Mawu Ruata, i Sié ta makakoa apa." **34** "Apa? Nisimbahé'i siré. I kau ko napéné u rosa bedang bou nipuhana, i kau manintiro si kami?" Uté naneta bou éé i sié nilarang sumu su waléng pukakaliomanéngang. **35** I Yesus nakaringihé humonéu i siré séng nundemé u taumata éé bou walé pukakaliomanéngang. I Sié nanahusu tau éé buhué nubéra si sié, "Apa i kau mangimang su Ahusé'u Taumata?" **36** Tau éé simimbahé, "Ko i sai i Sié, Tuang? Tulungko habaré tadéau ia mangimang si Sié." **37** "I kau séng nakasilo si Sié," nisimbahé'i Yesus. "I Sié ko su orasé ii kadudatoné ringangu." **38** Angkungu tau éé, "Mawu, ia mangimang," bou éé i sié nusuba su tengongi Yesus. **39** I Yesus nubéra, "Ia dumenta su dunia ii tadéau muparaléngu kaadilang; taumata ko buta makasilo, dang taumata ko makasilo mawuta." **40** Pirang katau i siré taumatang Farisi ko éné séé nakaringihé si Yesus nubéra kéré'é, nukibalo si Sié, "Apa maksuté-U i kami lai wuta?" **41** I Yesus simimbahé, "Andéné i kemu wuta, i kemu ta narosa. Kaiso baugu i kemu nubéra, 'I kami makasilo,' éé mangaléné mululahé u i kemu wedang pia dosa."

10:1 "Mang tengadé bawéra-Ku ii: Taumata ko sumu su kandangu domba lumémpang pagaré, dang ta sumu lumiu tukadé, kaiso suméngkang bou tanpa baliné, taumata éé ko mananako dang tahahampasé. **2** Arawé taumata ko sumu bou tukadé, i sié ko gembalangu domba. **3** Mundariaga kandang mamuka tukadé gunangi sié, dang apang domba éé mudaringihé tingihé'é su témpongi sié mukui su aréngi siré pusimbau-simbau dingang mangaha i siré pasebang sarang likudé'é. **4** Suapangu manga domba éé niwawa sarang likudé'é, gembala éé dumaléng su horoné, dang apang domba éé tolé-tolé si sié batu'u i siré makakirala tingihé'é. **5** I siré madidi tumuhu taumata waliné, katéwé i siré tumalang bou taumata éé, batu'u i

siré ta makakirala tingihé'é!" **6** I Yesus nubekéngu pusasihing éé, kaiso i siré ta nakaena maksuté-é. **7** Uté i Yesus sau lai nubéra sinsulé, "Mang tengadé kahengang bawéra-Ku ii: Ia ko tukadé'u domba. **8** Kebi ko sumongo su horo u Ia éé ko mananako dang mulahampasé, katéwé apang domba takoaé ko mudaringihé tingihé'i siré. **9** Ko Ia tukadé. I sai ko sumu lumiu wou Ia sarung masalamaté; I sié masu masebang dang makaréa kang. **10** Mananako ketang sumonggo manako, mamaté dang tadéau mundusa. Arawé Ia dumenta tadéau taumata makahombang pubawiahé -- pubawiahé mututumpé. **11** Ia gembala mapia. Gembala mapia manarakangu awa'é gunangu manga dombané. **12** Taumatang séwa ko baliné gembala dang lai baliné taghuangu domba éé i siré mumputalang manentangu manga domba kamagéngi sié makasilo sarigala sumongo. Uté manga domba éé sarung tembongu sarigala dang ipukaésé'é. **13** Taumatang séwa éé mumputalang, batu'u i sié muhalé baugu bubaéhang. I sié ta mupendung manga domba éé. **14-15** Ia gembala mapia. Musulung kéré i Amang masingka u Ia dang Ia masingka i Amang, kéré'é lai Ia masingka u apang domba-Ku dang i siré lai masingka u Ia. Ia manarakangu awa-Ku gunangi siré. **16** Bedang pia lai domba waliné ko mang lai Ia taghuangé, kaiso ta nataho su rékénangu manga domba ii. I siré éé lai harusé Raku bawanéng dang i siré sarung mudaringihé tingihé- Ku. I siré kebi sarung mariadi gepang simbau dingangu gembalané simbau. **17** I Amang kumendagé'u Ia batu'u Ia manarakangu awa-Ku, tadéau sau makapanarima u éé. **18** Takoaé sarang manga singkatau ko makapangala bou Ia. Ia manarakangu éé bou kapulu-Ku. Ia pia kawasa manarakangu éé, dang pia lai kawasa mangala éé. éé halé ko Daku nitarima bou i Amang-Ku." **19** Ualingu Yesus nubéra kéré'é, uté manga tau Yahudi naneta numpudaréndéhé. **20** Mauli ko nubéra, "I Sié nikasukangu sétang! I Sié pulu! Apa gunané i kemu mudaringihé si Sié?" **21** Kaiso pia ko lai nubéra, "Taumata nikasukangu sétang ta mubéra kéré'é! Apa setang makakoa taumata wuta makasilo?" **22** Su Yerusalem manga taumata kapukoa'é karaméangu Ello Labo putatahendungang pananabisé'u Waléngu Mawu. Su témpo éé musungu ralending. **23** I Yesus dudaléng su Porésé'i Salomo su Waléngu Mawu, **24** su témpongu tau Yahudi simongo

nukomolé su reduhé'i Yesus. I siré nubéra, "Sarang kangéré i Kau mamanti si kami pubimbang? Habaré'ko pakalahé, kamagéngu tenga-tengadé i Kau Datung Salamaté." **25** I Yesus simimbahé, "Séng bou Daku nihabaré si kemu, i kemu takoaé ko mangimang. Kalawou halé ko Daku kukoaténg su ralungu aréngi Amang-Ku, éé mululahé u halé u Ia. **26** I kemu ta mangimang batu'u i kemu ta narékéng kéré domba-Ku. **27** Apang domba-Ku dumaringihé tingihé-Ku. Ia makakirala si siré, dang i siré kebi tumuhu si Sia. **28** Ia munggeli u pubawiahé kahengang dingangu kekal si siré, dang i siré ta sarung mawinasa sarang karengu'é. Takoaé sarang manga singkatau ko makapangaho si siré bou lima-Ku. **29** I Amang-Ku, ko séng nanarakangi siré si Sia, bedang lai nangilémbou bou kalawou'é. Dang takoaé sarang manga singkatau ko makapuhampasé si siré bou limangi Amang. **30** Ia dingangi Amang éé ko simbau." **31** Bou éé manga tau Yahudi nusau nangémong batu pamalo si Yesus. **32** Kaiso i Yesus nubéra si siré, "I kemu séng nakasilo si Sia séng nukoa mauli halé mapia, ko niparéntangi Amang si Sia. Bou kalawou halé éé, sud'éé ko nakakoa sabapé'é hakiu i kemu mapulu mamalo si Sia?" **33** Kalawou taumatang Yahudi éé simimbahé, "Baliné ualingu halé u ko mapia éé i kami makapamalo u watu si Kau, kaiso ualingu i Kau ko nuhinakang Mawu Ruata. I Kau singkatau taumata, mapulungu mutingkakoa u watangéng-U Mawu Ruata." **34** Bou éé i Yesus simimbahé, "Balinébé su ralungu Buké u Toraté'u pia kabawohé: Mawu nubéra, 'I kemu éé ko mahang duata'? **35** I kité masingka humonéu apang ko mabawohé su ralungu Buké Susi éé mapaké sarang karengu'é. Nau, kamagéngu Mawu Ruata munggeli u aréng 'mahang duata' su manga taumata ko manarima u wawéra-Né, **36** apawé sabapé'é i kemu nubéra si Sia nuhinakang Mawu Ruata ualingu nubérangu Ia Ahusé'u Mawu Ruata? Sumbalié Ia nipiléngi Amang dang niroi sarang dunia. **37** Kamagéngu Ia ta mukoa halé ko niparéntangi Amang, aribé pangimang si Sia. **38** Kaiso ulaingu Ia mukoa halé éé, uté pangimangké su halé ko Daku nikoa éé, maningi kemu madidi mangimang si Sia. Dingangu kéré'é i kemu masingka dingang humonéu i Amang tatapé masimbau dingangu Ia dang Ia tatapé masimbau dingangi Amang." **39** I siré sau mukukalika mudéa manamé si Yesus, kaiso i Sié nakaleso bou i siré. **40** I

Yesus sau nusulé sarang simbekangu Salu u Yordan, su tanpa pia Yohanes kangéré mundudéno taumata, buhué natana pai séé. **41** Napéné taumata simongo sarangki Sié. I siré nubéra, "I Yohanes ta nukoa tanda hérang, kaiso kebi ko nihabar'é bou halé u taumata ii mang tengadé." **42** Bou éé apang taumata mauli ko éné séé kebi numpangimang si Yesus.

11:1 Taumata singkatau ko aréngi Lazarus mumatana su Betania dingangu manga wawinéne rarua i Maria dingangi Marta. **2** I Maria éé tau wawiné ko lena u bou nanebohé'u lanisé su laédé'u Mawu, dang nangemu'é dingangu uta'é. Pia singkatémpo i Lazarus nasaki. **3** Manga wawinéne rarua nuhabaré si Yesus, "Mawu, mahuanéngi kami dua ko ikukendagé'u Mawu éé masaki." **4** Suapangi Yesus nakaringihé habaré éé, i Sié nubéra, "Saki ii ta makapaté. Ii himombang tadéau Mawu Ruata ipakawantugé, dang tadéau ualingu éé lai Ahusé'u Mawu Ruata ipakawantugé." **5** I Yesus kukendagé'i Marta, i siré telungi Maria dingangu Lazarus. **6** Kaiso suapangi Yesus nakaréa habaré'i Lazarus masaki, i Sié nutatudé nutingkatentang lai duang ello su tanpa katanakéng-é. **7** Bou éé i Sié buhué nubéra su manga murité-é, "Mahiété i kité tamai musulé sarang Yudea." **8** I siré simimbahé, "Tuang, mang buhu-wuhu i siré tau Yahudi mapulu mangentungu watu si Tuang dang ii i Tuang mapulu sau musulé tamai?" **9** Angkungi Yesus, "Balinébé karengu u ello sihello mapulo dua sukaorasé? Taumata ko dumaléng ello, ta masangkong batu'u i sié makasilo tualagé'u dunia. **10** Arawé taumata ko dumaléng hebi i sié masangkong, batu'u takoaé katatualagé si sié." **11** Kéré'é angkungi Yesus. Bou éé i Sié nubéra lai, "Gawéngi kité i Lazarus katiki'é, kaiso Ia mang tamai mamuko si sié." **12** Manga murité'i Yesus nubéra, "Mawu, kamagéngi Lazarus katiki'é, i sié mang maulé." **13** Maksuté'i Yesus i Lazarus séng naté. Kaiso su tika i siré maksuté'i Yesus i Lazarus mangkaté ketang katiki'é kéré'é. **14** Ualingu éé i Yesus nubéra tengadé si siré, "I Lazarus ko séng naté. **15** Kaiso Ia lai mang limuasé Ia tadi'é pai séé, batu'u séng kapiangé si kemu, tadéau i kemu mangimang. Maléngké i kité tamai ii sarangki Lazarus." **16** I Tomas ko isusego "Si Ana Hindua" nubéra su manga ghawéné murité'i Yesus, "Boété i kité tamai mutuhu,

balaété maningi kité maté ringangi Sié!" **17** Suapangi Yesus nudatingi tanpa éé, i Lazarus séng epa u ello karengu'é su ralungu kubulé. **18** Betania maraningu Yerusalem, patéhang manga telung kilo karauné. **19** Séng mauli tau Yahudi simongo mutiwo si Marta daduangi Maria tadéau mangiboré si radua ualingu nikapaténgu mahuanéngi radua. **20** Suapangi Marta nakaringihé i Yesus nasongo, i sié ringang turusé simebang manginsomahé si Yesus, arawé i Maria mang su walé. **21** Angkungi Marta nubéra si Yesus, "Mawu, manga su témpo éé Mawu éné sii kéré ii tantu mahuanéku ta naté. **22** Kaiso maningu kéré'é ia masingka su orasé ii lai Mawu Ruata mang sarung munggeli u lai apang ko dorongangu Mawu si Sié." **23** "Mahuanénu sarung mubiahé sau," angkungi Yesus nubéra si Marta. **24** I Marta simimbahé, "Ia masingka i Lazarus hedo sau mubiahé su témpongu taumata naté ipubangung su Ellong Kiamaté." **25** I Yesus nubéra si Marta, "Ko Ia mupubangung dingang mupubiahé'u taumata naté. Taumata ko mangimang si Sia sarung mubiahé, maningi sié naté. **26** Dang taumata wiahé ko mangimang si Sia i sié ta sarung maté sarang karengu'é. I kau mangimang su halé éé?" **27** "Mawu," nisimbahé'i Marta, "ia mangimang Mawu Ahusé'u Mawu Ruata, Datung Salamaté ko sarung dumenta su dunia ii." **28** Suapangi Marta nubéra kéré'é, i sié tamai nukui si Maria, ana u singkatauné dingang namurung si sié, "I Tuang éné sii; I sié mukukibalongi kau." **29** Nakaringihé éé, i Maria dindengang nubangung bou éé tamai nusombangi Yesus. **30** Su témpo éé, i Yesus bedang ta simu su kampong. I Sié bedang su tanpa i Marta nusombangi Sié. **31** Apang manga tau Yahudi ko kapangiboré si Maria su walé, nakasilo si Maria nubangung, dindengang i siré simebang; nau i siré tamai nutuhu si sié, batu'u su naungi siré i sié tamai mukasuang su kubulé. **32** Su témpongi Maria nudatingu tanpa i Yesus dingang nakasilo si Sié, i Maria turusé namulangéng su tengo-Né dingang nubéra, "Mawu, kiko su témpo éé Mawu éné dingang sii, nalahé mahuanéku ta naté." **33** Suapangi Yesus nakasilo si Maria kapukasuangé, dang apang tau Yahudi ko naramahi dingangi Maria éé lai kapukasuangé, naungi Yesus natuno, dang tehungangi Sié kéré'é kasusané. **34** Nau i Sié nukiwalo si siré; "Su apa tanpa'é i sié nilebingi kemu?" "Mawu, mahié putehung," nisimbahé'i siré.

35 Bou éé i Yesus kimia. **36** Uté apang tau Yahudi éé nubéra, "Putehungké, baliné gampang kekendagé-é si Lazarus!" **37** Kaiso pia ko bou taloarangi siré nubéra, "I Sié mupakakoa u taumata wuta makasilo, apa sabapé'é i Sié ta nakapaédé si Lazarus tadéau ta maté?" **38** I Yesus kéré'é lai kasusané, bou éé nakoa sarang lebing. Lebing éé ko simbau liang ko nihepingangu watu labo. **39** I Yesus nubéra, "énsoko watu éé." I Marta, bawinéngu taumata naté éé, simimbahé, "Kaiso, Mawu, i sié séng epa u ello su kubulé. Nalahé séng nundaruru!" **40** I Yesus nubéra si Marta, "Balinébé Ia séng bou nubéra si kau: Kamagéngi kau mangimang, i kau sarung makasilo kéré apa kalabo'é kawasangu Mawu Ruata!" **41** Uté i siré nangénso u watu éé. Buhué i Yesus dimalingara sarang langi dingang nubéra, "Tarimakasé, si Amang, batu'u i Kau séng dimaringihé si Sia. **42** Ia masingka i Kau mang sintinia mang mudaringihé si Sia, kaiso Ia mubérangu ii, gunangu taumata ko éné sii; tadéau i siré mangimang humonéu ko i Kau nundo i u Ia." **43** Suapang bou nubéra kéré'é, i Yesus nubéra maiha, "Lazarus, sebangké!" **44** Uté tau naté éé simebang! Lima ringangu laédé-é bedang mapapikungu sapu, dang gatiné matataku u tatimbukung. I Yesus naanu su manga taumata séé, "Bukako sapu'é tadéau i sié makaraléng." **45** Mauli bou talorangu tau Yahudi ko dimenta nutiwo si Maria, nangimang si Yesus su témpongi siré nakasilo halé ko nariadi éé. **46** Arawé pirang katau bou taloarangi siré tamai nakoa sarangki siré tau Farisi dingang nuhabaré'u apang ko séng nikoa i Yesus. **47** Ualingu éé apang tau Farisi dingangu manga mawu imam nukomolé nududato dingangu Pengadilangu Agama. I siré nubéra, "Apa hinong koaténgi kité? Taumata ii séng nukoa tanda hérang mauli! **48** Kamagéngi kité mamalangi Sié turusé kéré ii apang taumata kebi mangimang si Sié. Dang panginsuéngé apang mangangawasangu Roma sarung dumenta dang mundusa Waléngu Mawu dingang kaselahé'u kawanuangi kité!" **49** Singkatau bou taloarangi siré ko aréngé i Kayafas, imam labo su taung éé nubéra, "I kemu mang begang apa. **50** Apa i kemu ta nakasipiré ko baugu kaselahé'u kawanua, mapiang singkatau maté sulungu kaselahé'u kawanua mawinasa?" **51** I Kayafas nubérangu éé sebenaré'é, baliné bou pikirangé sisané. Kaiso i sié kéré singkatau imam labo su taung éé, muluhabaré'u

papaténgi Yesus gunangu tau Yahudi. **52** Dang baliné ketang gunangu tau Yahudi, kaiso tadéau lai pangomolang dang mupakasimbau u manga ana u Mawu Ruata ko nukaliésé. **53** Naneta bou sihello éé manga mangangawasangu Yahudi nugaghighilé mamaté si Yesus. **54** Ualingu éé i Yesus ta nutingkatodé su tengongu lawo su komolangu taumatangu Yahudi. I Sié nanentangu Yudea, buhué tamai nako sarang soa ko isusego Efraim maraningu tana linggi. Pai séé i Sié natana dingangu manga murité-é. **55** Su témpo éé séng maraningu Ellong Paskangu tau Yahudi. Mauli taumata wou apang kampong séng nako sarang Yerusalem tadéau muparaléngu tundungu pananusingu awa su horo u ello labo éé. **56** I siré mududéa si Yesus, dang su témpong mukukomolé su Waléngu Mawu, i siré lawo i siré kabérané: "Kéré apa su pikirangu? Aramanungi Sié ta sumongo su karaméang ii." **57** I siré mububérangu éé batu'u manga mawu imam dingangu apang tau Farisi séng nupasebangu parénta tadéau taumata ko masingka su apa tampa i Yesus, harusé pupakasingka tadéau i Sié pakisamé.

12:1 Enungu ello su horo u Ellong Paska, i Yesus nako sarang Betania. Su tampa éé mumatana i Lazarus ko séng nipubangung-é bou papaté. **2** Pai séé i Yesus nipahunsakéngi siré, dang i Marta mususaliwiré'é. I Lazarus dingangu manga saké kimaiang kimang dingangi Yesus. **3** Bou éé i Maria damahi dingangu lanisé narwastu maleghadé ko luenang manga siténga litiré kauli'é. I sié nanebohé'u lanisé éé su laedé'i Yesus, buhué niemuéngu uta'é. Kaselahé'u walé éé nawengingu darurungu lanisé éé. **4** Arawé i Yudas Iskariot, singkatau bou murité'i Yesus -- ko samuriné nubalu i Sié -- nubéra, **5** "Unué lanisé éé ta niwalu dingangu aregané telu hasu doité péra, dang doité'é éé nionngo su tau susa?" **6** I Yudas nubéra kéré'é baliné ualingu i Sié mutahendung tau susa, kaiso ualingu i sié tahapanako. Masau susuléné i sié mangala doité bou kasé u roité u taumata mauli ko kadaréso si sié. **7** Kaiso i Yesus nubéra, "Balaété tau wawiné éé! Ii kukoaténgé gunangu ellongu pundalebing-Ku. **8** Tau susa sintinia mang dingangi kemu, arawé Ia séng tala." **9** Mauli tau Yahudi nakaringihé uadé i Yesus séng pai su Betania, nau i siré tamai nako pai sarang éé. I siré tamai baliné ketang

ualingi Yesus, kaiso lai ualingi siré mapulu makasilo si Lazarus ko séng nipubangung-é bou papaté. **10** éé sabapé'é manga mawu imam mapulu lai mamaté si Lazarus; **11** batu'u ualingi sié sarang nakakoa mauli tau Yahudi nanentangi siré dang nangimang si Yesus. **12** Su karielloné taumata mauli ko séng nasongo mamantugé Ellongu Paska nakaringihé uadé i Yesus séng sarang damahi kapundolongé Yerusalem. **13** Uté i siré numpangala manga rakalung palma buhué tamai nanginsomahé si Sié, dingang kapahuliagé, "Dalo su Mawu Ruata! Alamaté si Sié ko dimenta su ralungu aréngu Mawu. Alamaté su Ralungu tau Israel!" **14** I Yesus nakaréa kalidé paranggang simbau, dang nisakénangé. Uté naganapé apang ko mabawohé su ralungu Buké Susi: **15** "Kumbahang matak, i kemu mahualangu Sion! Putehungké Datunu séng dimenta, saké-saké su kalidé paranggang simbau!" **16** Su témpo éé manga murité'i Yesus bedang ta nakaena kebi-kebi éé. Kaiso suapangi Yesus nipakawantugé su ralungu kapapohong-é, buhuéwé i siré nakatahendung humonéu ko niko a taumata si Sié mang séng kabawohé su ralungu Buké Susi bou halé i Sié. **17** Apang taumata ko naéné su témpongi Yesus nukui si Lazarus nipasebang bou ralungu kubulé dingang nupubangungi sié bou papaté, turusé nangonggo u kaesaksiangu halé éé. **18** éé sabapé'é taumata mauli éé natamai sarangki Yesus batu'u i siré nakaringihé humonéu ko i Sié séng nukoa tanda hérang éé. **19** Uté manga taumatang Farisi kabérané i siré lawo i siré, "I kité séng ta makakoa apa! Tehungété, kaselahé'u dunia kebi tamai timuhu si Sié!" **20** Su taloarangu manga taumata ko tamai mukaliomanéng sarang Yerusalem su témpongu ello labo éé, pia lai pirang katau taumatang Yunani. **21** I siré simongo sarangki Filipus dingang nubéra, "Anu, kamagéng botongé i kami mapulu musombangi Yesus." (I Filipus asalé bou Betsaida su Galilea.) **22** Uté i Filipus tamai nupakasingka u halé éé si Andreas, dang bou éé i radua nubawa habaré éé sarangki Yesus. **23** I Yesus nubéra si siré, "Séng témponé Ahusé'u Taumata ipakawantugé. **24** Mang tengadé bawéra-Ku ii: Kamagéngu gandung simbau ta isuang su tana dang maté, i sié mang matatana simbau. Arawé kamagéngu gandung éé maté, buhué i sié mubua mauli. **25** Taumata ko kumendagé'u pubawiahé'é sarung kailangéngu pubawiahé'é. Arawé

taumata ko mubinsi u pubawiahé'é su dunia ii, sarung mupalihara éé gunangu pubawiahé kahengang dingangu kekal. **26** Taumata ko mapulu mutangkiang si Sia harusé tumuhu si Sia; tadéau mutatangkiang-Ku maéné dingang-Ku su apang tampa-Ku. Taumata ko mutangkiang si Sia i sié sarung ipakarangé i Amang- Ku." **27** "Naung-Ku masukaré; apa ko hinong Daku ipubéra su orasé ii? Apa Ia harusé mubérangu, 'I Amang, pakaliuko témpo ii wou Ia?' Kaiso ualingu sinsara ko Daku daléngang ii Ia harusé dumenta. **28** I Amang, pakawantugéko aréng-U!" Uté pia tingihé bou langi kabérané, "Ia séng nupakawantugé-é, dang Ia sarung sau mupakawantugé-é." **29** Taumata mauli ko éné ndai séé nakaringihé tingihé éé, I siré nubéra, "éé ko tingihé'u relu!" Arawé senggai lai nubéra, "Baliné! éé ko tingihé'u Malaikaté kabérané si Sié!" **30** Bou éé i Yesus nubéra si siré, "Tingihé éé nikaringihé, baliné guna-Ku, kaiso ko gunangi kemu. **31** Ii séng témponé dunia ihukung; manga mangangawasangu dunia séng nipakawatang. **32** Arawé Ia ii, kamagéngu Ia séng ipakarangé su dunia, Ia sarung mangomolé kauli u taumata sarang koa-Ku." **33** I Sié nubéra kéré'é tadéau mupakalahé u kéré apa kakakoa'é i Sié sarung maté. **34** Taumata mauli éé nubéra si Sié, "Tumuhu Buké u Toraté'i kami Datung Salamaté sarung mubiahé sarang karengu'é. Kéré apa i Kau makawérangu uadé Ahusé'u Taumata harusé ipakarangé su dunia? Ko i sai Ahusé'u Taumata éé?" **35** I Yesus simimbahé, "Katé kadio témponé tualagé éé maéné su taloarangi kemu. Nau, pumpudaléngké palibé wedang pia tualagé tadéau i kemu ta karahiunangu kararendung. Taumata ko dumaléng su ralungu kararendung ta makaena mensang sarang apa raléngangé. **36** Pangimangké su tualagé éé, palibé tualagé éé bedang éné si kemu, tadéau i kemu makoa manga ana u katatualagé." Bou i Yesus nubéra kéré'é, i Sié rimaléng pai wou éé dang madidi mutimpasilongu awa-é si siré. **37** Maning séng mauli tanda hérang ko nikoa i Yesus su tengongi siré, i siré mang ta mangimang si Sié. **38** Uté naganapé'é apang ko niwérangi Nabi Yesaya, "Mawu, ko i sai mangimang su habaré'i kami? Ko si sai kawasangu Mawu ipakalahé?" **39** éé sabapé'é i siré ta mangimang, batu'u i Yesaya séng bou nubéra lai, "Mawu Ruata nubéra, **40** 'Ia mupakawutangu matangi siré, nupakakoa i siré masukung; tadéau matangi siré kumbahang makasilo, pikirangi siré

kumbahang makaena. Tadéau i siré kumbahang musulé sarang koa-Ku, buhué Ia pupakauléngi siré.' " **41** I Yesaya nubéra kéré'é batu'u i sié séng nakasilo kawawantugé'i Yesus, dang nubérangu halé i Sié. **42** Maningu kéré'é, mauli taumata, nangilémbu lai su taloarang siré mangangawasangu Yahudi nangimang si Yesus. Kaiso i siré ta wahani mangakungu éé su tengo, batu'u i siré matakú kumbahang sarang i siré tau Farisi ta mupakawalangi siré sumu su waléng pukakaliomanéngang. **43** I siré nangilémbu lumiagé iralangu taumata sulungu pangaregangu Mawu Ruata. **44** Bou éé i Yesus nubéra maiha, "Taumata ko mangimang si Sia, baliné i sié mangimang si Sia, kaiso si Sié ko nundoi u Ia. **45** Dang taumata ko nakasilo si Sia, éé ko nakasilo si Sié ko nundoi u Ia. **46** Ia dimenta su dunia ii kéré tualagé, tadéau kebi apang taumata ko mangimang si Sia ta matana su ralungu kararendung. **47** Taumata ko mudaringihé tintiro-Ku, kaiso ta tuhukangé -- baliné Ia muhukungi sié. Batu'u Ia dumenta baliné tadéau muhukungu dunia ii, kaiso tadéau mangambangé. **48** Taumata ko manolaké'u Ia dang ta mudaringihé tingihé-Ku séng pia mulahukungé. Bawéra ko séng Daku nihabaré, ko éé sarung muhukungi sié su Ellong Kiamaté. **49** Batu'u Ia ta mududato bou kapulu-Ku sisaku; I Amang ko nundoi u Ia, ko i Sié nuparénta si Sia puhabaré'u apang ko hinong Daku iwéra dingang ko Daku ihabaré. **50** Dang Ia masingka humonéu parénta-Né ko mangonggo u pubawiahé kahengang dang kekal. Uté Ia muhabaré kéré ko nitintirongi Amang si Sia."

13:1 Sihello su horo u Ellong Paska, i Yesus masingka humonéu ko séng témponé i Sié manentangu dunia ii tadéau musulé sarangki Amang-é. I Sié kukendagé'u apang taumata ko tutaghuanéng-é su dunia, dang tatapé i Sié kumendagé'i siré sarang panginsuénéngé. **2** I Yesus dingangu manga murité-é sementarang kakangé hebi. Sétang séng nupasu u karakiné su naungi Yudas ana i Simon Iskariot tadéau putingkai si Yesus. **3** I Yesus séng masingka u ko i Amang séng nanarakangu kalawou kawasa si Sié. I Sié masingka lai humonéu i Sié dimenta bou Mawu Ruata dang sarung musulé su Mawu Ruata. **4** Batu'u éé i Sié dimarisi, nulua juba-Né, dang nundého u handuké su kaluwaéng-é. **5** Bou éé i Sié nutuangu aké su ralungu basi

simbau, buhué naneta nanguhasé laédé'u manga murité-é dingang nangemuéngu handuké ko madarého su kaluwaéng-é. **6** Suapangi Sié nudatingi Simon Petrus, ko nubéra, "Mawu, séng tumaniu Mawu manguhasé laédéku?" **7** I Yesus simimbahé, "So orasé ii i kau ta nakaena apang ko Daku kukoaténg ii, kaiso i kau mang sarung makaena." **8** "Mawu, kumbahang," angkungi Petrus nubéra si Yesus. "Kumbahangbahang Mawu manguhasé laédé-Ku." Kaiso i Yesus simimbahé, "Kamagéng Ia ta manguhasé si kau, i kau ta makahombang bahagéang dingang-Ku." **9** I Simon Petrus nubéra, "Kamagéng kéré'é, Mawu, kumbahang ketangu laédéku kaiso lai lima dingangu temboku!" **10** I Yesus nubéra si Petrus, "Taumata ko séng bou nundéno, séng buresi kebi." "I sié séng tawahaluasé'u bedang sau uhaséng; su likudé'u laédé'é. I kemu ii séng burusi, kaiso waliné kebi." (**11** I Yesus séng masingka ko i sai sarung muting kai si Sié. éé sabapaé i Sié nubéra, "I kemu séng buresi kaiso waliné kebi.") **12** Suapangi Yesus bou nanguhasé laédé'i siré, i Sié sau nuloho u juba-Né dang sau naiang. Buhué i Sié nubéra si siré, "Katé i kemu nakaena apang ko Daku nikoa buhu ii si kemu?" **13** I kemu mukui si Sia Guru dingangu Mawu. Dang tengadé kéré'é. **14** Kamagéngu Ia Mawu dingangu Gurungi kemu séng nanguhasé laédé'u, i kemu lai harusé mupapanguhasé laédé'i kemu. **15** Ia manuladangu ii si kemu tadéau i kemu mukoa apang ko séng Daku nikoa si kemu. **16** Mang tengadé bawéra-Ku ii: Singkatau ellang ta nangilémbu labo bou mawuné, dang singkatau daroi ta nangilémbu labo bou taumata ko nundoi. **17** Kamagéngi kemu séng masingka u kebi ii, karaluasé si kemu kamagéngi kemu mukoa. **18** Apang ko Daku niwéra ii tarangé balinébé si kemu kebi. Ia masingka i sai-sai ko séng Daku nipilé. Arawé apang ko mabawohé su ralungu Buké Susi, harusé mariadi, su 'Taumata ko kumang dingang-Ku, sarung mundoka si Sia.' **19** Halé éé Daku ihabaré si kemu su orasé ii, su horo u mariadi, tadéau kamagéngu halé éé sarung mariadi, i kemu sarung mangimang ko Ia i Sié ko isusego IA éNé. **20** Mang tengadé bawéra-Ku ii. I sai manarima u taumata ko Daku niroi, manarima u Ia. Dang i sai ko manarima u Ia, manarima i Sié ko nundoi u Ia," **21** Suapangi Yesus bou nubéra kéré'é, i Sié dingang nakapendang nasusa naung-é. Bou éé i Sié nubéra, "Mang

tengadé bawéra-Ku ii: Singkatau bou taloarangi kemu sarung mutingkai si Sia." **22** Manga murité-é nutatehung i siré lawo i siré dingangu kalahérang ualingu wega mensangi sai maksuté'é. **23** Murité ko ikukengadé'i Yesus kukaiang su kuanéngi Yesus. **24** I Simon Petrus kiméré si sié, tadéau i sié pukiwalo si Yesus ko i sai maksuté'é. **25** Uté murité éé nutingkaraningi Yesus, dingang nukibalo, "Mawu, ko i sai i sié?" **26** I Yesus simimbahé, "Taumata ko Daku pangonggolangu boroté ko Daku iuno su ralungu lainumang, i sié éé taumatané." Uté i Yesus nangala boroté singkompéng, nangunongu éé su ralungu lainumang; buhué nangonggo'é si Yudas ana i Simon Iskariot. **27** Takoaé rarengu'é i Yudas bou nanarima u boroté éé, Setang dingang simu su ralungu naungé. Bou éé i Yesus nubéra si sié, "Ligha'é koa apang ko ikapulunu." **28** I siré apang ko mumaiang kakangé séé takoaé sarang manga singkatau ko nakaena apa sabapé'é i Yesus nubéra kéré'é si Yudas. **29** Pia ko manika i Yesus nuparénta si Yudas puluang manga apa gunangu saliwang éé, arau pangonggo u roité kadio su tau susa -- batu'u i Yudas i sié ko mananengalé doité'i siré. **30** Suapangi Yudas bou nundaé boroté éé, i sié apidé'u simebang. Dunia séng nahebi. **31** Suapangi Yudas napalusé, i Yesus nubéra, "Orasé ii Ahusé'u Taumata séng ipakawantugé, dang bou i Sié Mawu Ruata ipakawantugé. **32** Kamagéng Mawu Ruata ipakawantugé su ralungi Sié, i Sié lai sarung ipakawantugé'u Mawu Ruata baugu i Sié sisané. Nangilémbu lai Mawu Ruata séng maligha mupakawangutgé'i Sié. **33** Manga ana-Ku, Ia séng ta marengu lai dingangi kemu. I kemu sarung mudéa si Sia, kaiso kéré séng Daku niwéra su manga mangangawasangu Yahudi, kéré'é lai séng Daku niwéra si kemu; sarang tanpa ko Daku tamaing, i kemu takoaé ko makarating. **34** Parénta wuhu ko Daku ionggo si kemu: Pukakendagé su simbau dingangu su waliné. Kéréwé Ia kumendagé'i kemu kéré'é lai i kemu harusé mukakendagé. **35** Kamagéngi kemu mukakendagé, apang taumata kebi masingka humonéu i kemu ko murité-Ku." **36** I Petrus nukiwalo si Yesus, "Mawu, i Kau ko makoa sarang apa?" I Yesus simimbahé, "Sarang tanpa Daku daléngang, i kau ta makatuhu si Sia su orasé ii. I kemu hedo makatuhu si Sia samuri." **37** I Petrus sau nukibalo, "Mawu, apa sabapé'é su orasé ii ia ta makaputuhu si Kau? Ia sadia maté gunangu Mawu!" **38** I

Yesus simimbahé, "Tengadé i kau sadia maté gunangu Ia? Kasingka'é, su horo u manu kumuku, ia kau séng telung sulé mubérangu i kau begangu Ia!"

14:1 I Yesus nubéra si siré, "Kumbahang naungu mubimbang. Pangimangké su Mawu Ruata dang pangimangké lai si Sia. **2** Su waléngi Amang-Ku mauli tanpa katanakéng. Ia tamai pai sarang éé tadéau manadiangu tanpa gunangi kemu. Ia ta muhabaré kéré'é si kemu, kiko baliné kéré'é. **3** Samuringu Ia tamai manadiangu tanpa gunangi kemu, Ia sau musulé mangala si kemu, tadéau su tanpa ko Ia éné séé, i kemu lai éné séé. **4** Sarang tanpa ko Daku tamaing i kemu masingka u raléngé." **5** Bou éé i Tomas nubéra si Yesus, "Mawu, i kami bega sarang apa raléngangu Mawu, kéré apawé i kami makasingka u raléngé." **6** I Yesus simimbahé, "Ko Ia daraléngang tadéau sarang makasingka u Mawu Ruata dang makatarima u pubawiahé. Takoaé sarang manga singkatau ko makarenta sarangki Amang, kamagéngu ta lumiu wou Ia. **7** Kiko i kemu masingka u Ia séng nalahé lai i kemu masingka i Amang-Ku. Ii i kemu séng masingka i Sié, dang séng nakasilo si Sié." **8** Uté i Filipus nubéra si Yesus, "Mawu, teboko si kami i Amang éé, tadéau i kami maluasé." **9** Arawé i Yesus simimbahé, "Filipus, séng kéré'é karengu'é Ia mududingangi kemu, dang i kau mang begangu Ia? Taumata ko séng nakasilo si Sia, séng nakasilo si Amang. Kéré apawé i kau mang bedang mubéra, 'Teboko i Amang si kami?' **10** Filipus! I kau mang bedang ta mangimang, humonéu Ia simbau dingangi Amang, dang i Amang simbau dingang-Ku? Apang ko Daku nihabaré si kau, baliné Daku nihabaré bou awa-Ku sisaku. I Amang ko séng nasimbau dingang-Ku, ko i Sié mukukoa kebi-kebi ii. **11** Pangimangké si Sia, humonéu Ia nasimbau dingangi Amang dang i Amang nasimbau dingang-Ku. Arau mutingkakadio, pangimangké su apang ko séng Daku niko. **12** Mang tengadé bawéra-Ku ii: Taumata ko mangimang si Sia, sarung mukoa apang ko séng Daku niko, -- i sié katéwé sarung mukoa ko bedang lai nangilémbu labo -- batu'u Ia makoa sarangki Amang. **13** Dang lai manga apang ko dorongangi kemu su ralungu aréng-Ku, éé sarung Daku koaténg gunangi kemu, tadéau i Amang ipakawantugé

ualingu Ana-é. **14** Manga apa lai ko dorongangi kemu, su ralungu aréng-Ku, sarung Daku koaténg." **15** "Kamagéngi kemu kumendagé'u Ia, i kemu sarung mupuraléngu apang parénta-Ku. **16** Ia sarung mudorong si Amang, dang i Sié sarung mangonggo si kemu Mutatulung baliné, ko sarung matana dingangi kemu sarung karengu'é. **17** I Sié éé Roké u Mawu Ruata ko sarung mulahé u kabenarangu halé u Mawu Ruata. Dunia ta makatarima i Sié, ualingu ta nakasilo arau wegangi Sié. Arawé i kemu masingka i Sié, batu'u i Sié matana dingangi kemu dang mutingkasimbau dingangi kemu. **18** Ia ta manentangi kemu kéré kasisi endusé. Ia sau musulé sarangki kemu. **19** Séng katé kadio lai témponé dunia séng ta musau makasilo si Sia. Arawé i kemu sarung makasilo si Sia. Dang ualingu Ia biahé, i kemu lai sarung mubiahé. **20** Kamagéng ello éé marenta, i kemu sarung masingka humonéu Ia nasimbau dingangi Amang, i kemu nasimbau dingangu Ia, dang Ia nasimbau dingangi kemu. **21** Taumata ko manarima u apang parénta-Ku dang muparaléngé, ko i sié kumendagé'u Ia. I Amang-Ku sarung kumendagé'u taumata ko kumendagé'u Ia. Ia lai sarung kumendagé'u taumata éé dang mulahé'u watangéng-Ku si sié." **22** I Yudas (baliné i Yudas Iskariot) nukibalo si Yesus, "Mawu, apa sabapé'é Mawu mupakalahé'u watangéng-U si kami dang baliné su dunia?" **23** I Yesus simimbahé, "Taumata ko kumendagé'u Ia, sarung tumuhu tintiro-Ku. I Amang-Ku sarung kumendagé'i sié. I Amang dingangu Ia, sarung dumenta si sié dang matana dingangé. **24** Taumata ko ta kumendagé'u Ia, ta tumuhu tintiro-Ku. Tintiro ko nikaringihé'i kemu éé, baliné bou Ia, kaiso bou i Amang ko nundo i u Ia. **25** Kebi-kebi éé Daku ihabaré si kemu palibé Ia bedang éné dingangi kemu. **26** Arawé Roké u Mawu Ruata, Mutatulung ko sarung iroi i Amang su ralungu aréng-Ku, ko i Sié sarung manintirongu kebi-kebi si kemu dang mangonggo u tahendung si kemu kebi-kebi ko séng bou Raku nihabaré si kemu. **27** Pudaramé Raku itentang si kemu. Pudaramé wou Ia sisaku Daku iongggo si kemu. Ko Daku iongggo éé baliné kéré ko niongggo u dunia si kemu. Kumbahang mubimbang, dingang kumbahang matak. **28** I kemu séng nakaringihé Ia nubéra, 'Ia sarung tamai, kaiso Ia sarung dumenta sau sarangki kemu', Kamagéngi kemu kumendagé'u Ia, i kemu sarung lumiagé

Ia makoa sarangki Amang, batu'u i Amang bedang nangilémbo labo bou Ia. **29** Ia muhabaré'u éé si kemu su orasé ii, su horo u kebi- kebi tamai éé mariadi, tadéau kamagéngu sarung mariadi, i kemu sarung mangimang. **30** Ia séng ta makapududato mauli lai dingangi kemu, batu'u séng témponé mangangawasangu dunia ii dumenta. Kaiso i sié takoaé kawasane si sia. **31** Kaiso kebi éé mang harusé mariadi tadéau dunia makapendang humonéu Ia kukendagé'i Amang dang mukukoa kalawou ko niparéntangi Amang si Sia. Ho, boété i kité matamai wou ii."

15:1 I Yesus sau nubéra, "Ia ii laésé'u anggoré kahengang, dang i Amang-Ku mutatalung sasuangé. **2** Apang lélangé ko su laésé-Ku ko ta mubawua, potokang-é, dang apang lélangé ko pia buané, gahingang dakaluné dingang taluahéng-é tadéau wuané manamba mutingkatebung. **3** I kemu séng buresi ualingu tintiro ko séng nitintiro si kemu. **4** Katana'é pakasimbau dingang-Ku dang Ia lai mang matatana simbau dingangi kemu. Lélangé sisané ta mubua sudiluaré'u i sié matatapé su laésé'é. Kéré'é lai i kemu ketang botongé mubua, kamagéng tatapé masimbau dingang-Ku. **5** Ia ii laésé'u anggoré, dang i kemu kebi lélangé. Taumata ko tatapé masimbau dingang-Ku dang Ia dingangi sié, i sié sarung mubua mauli; batu'u su likudé'u Ia, i kemu ta makakoa apa. **6** Taumata ko ta matatapé masimbau dingang-Ku, sarung iremé musulungu manga lélang ko ta mubawua, bou éé mutingkahegu. Apang lélangé ko kéré'é komolang ipandu su putung, buhué tutungang. **7** Kamagéngi kemu tatapé masimbau dingang-Ku dang tatintiro-Ku matana su ralungu naungu, pudorongké si Amang apang ko ikapulungi kemu; dorongu éé sarung daringihang. **8** Kamagéngi kemu mubua mauli, i Amang-Ku ipakawantugé; dang dingangu kéré'é i kemu tenga-tengadé mariadi murité-Ku. **9** Musulung kéré i Amang kumendagé'u Ia, kéré'é lai Ia kumendagé'i kemu. Pakatatapé'é i kemu mubiahé kéré taumata ko Daku ikukendagé. **10** Kamagéngi kemu muparaléngu apang parénta-Ku, i kemu tatapé satia su kakendagé-Ku, musulungu kéré Ia tatapé satia su kakendagé'i Amang ualingu mukukoa apang parénta-Né. **11** Kebi-kebi ii Daku ihabaré si kemu, tadéau daluasé-Ku tatapé éné su ralungu naungu, dang daluasé'u masuku. **12** Ko ii

parenta-Ku: Kendagékongu simbau dingangu waliné, musulung kéré Ia kumendagé'i kemu. **13** Taumata ko makendagé'u manga ghawéné éé ko taumata mungunggeli u pubawiahé si siré. **14** I kemu ko manga ghawé-Ku, kamagéngi kemu tumuhu apang ko Daku iparénta si kemu. **15** Ia séng ta mukui lai si kemu ellang, batu'u ellang begangu apang ko kukoaténgu mawuné. Ia mukui si kemu ghawé, batu'u kebi ko séng Daku nikaringihé bou i Amang, séng bou Daku nihabaré si kemu. **16** Baliné i kemu namilé si Sia, ko Ia namilé si kemu, dang nundoi i kemu paraléng tadéau pubua pakauli -- bua ko ta mawawinasa. Uté i Amang sarung mangonggo si kemu manga apang ko dorongangi kemu si Sié su ralungu aréng-Ku. **17** Ko ii parénta-Ku si kemu: Kendagékongu simbau dingangu waliné." **18** "Kamagéngi kemu ipubinsi u dunia, tahendungété humonéu Ia séng kahorokangé nipubinsi u dunia. **19** Kiko i kemu tutaghuanéngu dunia, dunia sarung kumendagé'i kemu kéré tataghuanéngé. Kaiso Ia séng namilé si kemu bou dunia ii, nau i kemu lai séng baliné dunia taghuangé. éé sabapé'é i kemu ipubinsi u dunia. **20** Tahendungété apang ko séng bou Daku nihabaré si kemu. 'Ellang ta nangilémbou labo bou mawuné.' Kamagéngi siré séng bou nupakususangu Ia, i siré lai sarung mupakususangi kemu. Kamagéngi siré mutuhu tintiro-Ku, i siré lai sarung mutuhu su tintirongi kemu. **21** Kebi-kebi éé sarung koaténgi siré si kemu, ualaingi kemu ko murité-Ku, batu'u i siré begangi Sié ko nundoi u Ia. **22** Kiko Ia ta rimenta dang ta nuhabaré'u kebi-kebi éé si siré, i siré ta nubardosa. Arawé ii i siré mang takoaé alasangé lai makapusunialé'u rosangi siré. **23** Taumata ko mubinsi u Ia, i sié lai mubinsi i Amang-Ku. **24** Kiko su taloarangi siré Ia ta nukoa manga halé ko bedang ta nikoa u taumata waliné, i siré ta narosa. Arawé orasé ii i siré séng nakasilo apang halé ko Daku nikoa, dang i siré nubinsi u Ia dang lai i Amang-Ku. **25** Kaiso mang séng harusé kéré'é, tadéau maganapé apang ko mabawohé su ralungu Buké u Toraté'i siré, éé ko: 'I siré mubinsi u Ia takoaé alasangé.' **26** Ia sarung mundoi u Mutatulung ko asalé'é bou i Amang, sarangki kemu. I Sié éé ko Roké ko sarung musaksingu kabenarangu halé'u Mawu Ruata. Kamagéngi Sié rumenta, i Sié sarung mangonngo u kesaksiangu halé u Ia. **27** Dang i kemu lai harusé mangonggo u kesaksiangu halé u Ia, batu'u i

kemu séng tebé mududingangu Ia bedang bou tetaé.

16:1 Kebi-kebi éé Daku ipakasingka si kemu tadéau i kemu kumbahang tumalikudé. **2** I kemu sarung ipasebang bou manga waléng pukakaliomanéngang. Dang sarung dumenta témponé taumata ko mamaté si kemu sarung manika u i sié ko mututahamawu su Mawu Ruata. **3** éé kukoaténgi siré si kemu batu'u i siré bedang begangi Amang dingangu Ia. **4** Arawé orasé ii éé Daku ihabaré si kemu, tadéau kamagéngu éé mariadi, i kemu makatahendung humonéu Ia séng bou nuhabaré si kemu." "Halé ii ta Raku nipakasingka si kemu bedang bou tetaé, batu'u Ia bedang mududingangi kemu, **5** Arawé orasé ii Ia sarung tamai makoa sarangki Sié ko nundo i u Ia; dang takoaé sarang manga singkatau bou i kemu mukibalo Ia ko makoa sarang apa. **6** Katéwé orasé ii naungi kemu sarung mutingkasusa, ualingu Ia nubérangu halé éé si kemu. **7** Arawé Ia muhabaré'u ko nuhino si kemu: Séng kapiangé si kemu, kamagéngu Ia manentang; batu'u kamagéngu Ia ta matamai, Mutatulung éé sarung ta rumenta sarangki kemu. Arawé kamagéngu Ia tamai, Ia sarung mundoi i Sié sarangki kemu. **8** Kamagéngi Sié marenta, i Sié sarung mupakalahé su dunia mangaléngu rosa, bou halé ko mutatahino, dang bou halé u hukumangu Mawu Ruata. **9** I Sié sarung mulahé humonéu ko ta mangimang si Sia éé ko dosa; **10** humonéu Ia nuhino, ualingu Ia makoa sarangki Amang dang i kemu séng ta sarung makasilo si Sia sau; **11** dang humonéu Mawu Ruata séng maneta muhukung, batu'u mangangawasang dunia ii séng nihukung. **12** Bedang mauli lai ko hinong Daku ihabaré si kemu, kaiso su orasé ii i kemu bedang ta makaumalé manarima. **13** Arawé kamagéngu Roké éé dumenta, i Sié ko mulahé u kabengarangu halé u Mawu Ruata, i Sié sarung mangaha i kemu tadéau makasingka u kalawou kabengarang. I Sié ta mududato bou watangéng-é sisané kaiso muhabaré'u apang ko séng bou nikaringihé-é, dang i Sié sarung muhabaré si kemu apang ko sarung mariadi su samuriné. **14** I Sié sarung mupakawantugé'u Ia, batu'u apang ko nuhabaré-é si kemu, nitarima-é wou Ia. **15** Kebi apang ko éné si Amang éé ko Ia taghuangé. éé sabapé'é Ia muhabaré si kemu humonéu apang ko iluhabaré'u Roké si kemu, éé nitarima-é wou Ia." **16**

"Séng katé kadio lai témponé i kemu séng ta sarung makasilo si Sia, dang lai katé kadio témponé i kemu sarung sau makasilo si Sia." **17** I siré pira manga murité'i Yesus naneta'é nukakiwalo i siré lawo i siré, "Ko apa maksuté'i Sié nubéra si kité: 'Katé kadio témpo lai i kemu séng sarung ta makasilo lai si Sia, dang lai katé kadio témpo i kemu sarung makasilo si Sia'? Apa lai maksuté'é dingangu: 'Ia makoa tarai sarangki Amang?'" **18** I siré nukibalo turusé, "Ko apa mangaléné, 'Katé kadio témpo'? I kité ta nakaena i Sié kabéranéngéngu apa!" **19** I Yesus masingka i siré mapulu mukibalo si Sié. Nau i Sié nubéra, "Kanini Ia nubéra, 'Katé kadio témpo, i kemu ta makasilo si Sia, dang lai katé kadio témpo i kemu sarung makasilo si Sia.' Ko éé pududaréndéhé'i kemu?" **20** Pangimangké, i kemu sarung mumpukia dingangu mumpukasuang, kaiso dunia sarung lumiagé. Naungi kemu sarung masusa, kaiso susangu naungu éé sarung mubalu makoa karaluasé. **21** Kamagéng singkatau wawiné séng marani témponé mubaruntung, pendangé mabeha, batu'u séng témponé i sié mutatahang. Arawé suapang ana éé maliu, bawiné éé séng ta makatahendung tedu'é ualingu liagaé batu'u singkatau dario kadio dimenta su dunia. **22** Kéré'é lai ringangi kemu: Orasé ii naungi kemu masusa, arawé Ia mang sarung sau musombangi kemu, uté i kemu sarung lumuasé; dang takoaé sarang manga singkatau ko makapangala daluasé éé bou ralungu naungu. **23** Su ello éé, i kemu séng mangedo lai mukibalongu manga apa si Sia. Pangimangké: Apang ko dorongangi kemu si Amang su ralungu Aréng-Ku, éé sarung ionggo i Amang si kemu. **24** Sarang orasé ii i kemu bedang ta nudorong manga apa su ralungu aréng-Ku. Pudorongké, uté i kemu sarung manarima, tadéau daluasé'u masuku." **25** "Kebi-kebi éé Raku ihabaré si kemu su ralungu pusinghing. Arawé sarung pia témponé, Ia séng ta mupaké u lai pusinghing, kaiso séng nubéra malahé si kemu bou halé i Amang. **26** Su témpo éé i kemu sarung mudorong si Amang su ralungu aréng-Ku; kasingka'é, Ia ta sarung mudorong bou i Amang-Ku gunangi kemu, **27** ualingi Amang sisané kumendagé'i kemu. I Sié kumendagé'i kemu ualingi kemu kumendagé'u Ia, dang mangimang humonéu Ia dimenta bou i Amang. **28** Tengadé Ia dimenta bou i Amang, dang séng dimenta su dunia. Arawé orasé ii Ia manentangu dunia sau musulé sarangki Amang."

29 Bou éé manga murité'i Yesus nubéra si Sié. "Ii Mawu séng nubéra malahé dang séng ta mupaké u pusasihing, **30** dang i kami masingka Mawu masingka u kauli'é. Séng tawahaluasé'u manga singkatau mukibalongu manga apa su Mawu. Baugu éé i kami mangimang Mawu dimenta bou Mawu Ruata." **31** I Yesus simimbahé si siré, "Uté i kemu séng mangimang su orasé ii? **32** Tahendungé! Témponé sarung dumenta, dang mang séng marenta i kemu sarung ipukaliaésé. I kemu sarung mapulé sarang baléngu simbau-simbau dang menentangu Ia sisaku. Kaiso Ia baliné sisaku batu'u i Amang mududingangu Ia. **33** Kebi-kebi éé Daku ihabaré tadéau i kemu makahombang pudaramé ualingu nasimbau dingangu Ia. Su dunia i kemu sarung mutatahangu sinsara. Kaiso pakatarima'é naungu! Ia séng nupakawata u dunia!"

17:1 Bou nubéra kéré'é i Yesus dimalingara sarang langi dingangu nubéra, "I Amang, ii séng nudatingu témponé. Pakawantugéko Ahusé'u, tadéau Ahusé'u mang lai mupakawantugé'i Amang. **2** I Amang séng nunggelu u kawasa su kaselahé'u taumata su Ahusé-é, tadéau i Sié mangonggo u pubawiahé kahengang dingangu kekal su apang taumata ko nionggo i Amang si Sié. **3** Ko ii pubawiahé kahengang dingangu kekal; tadéau taumata masingka i Amang, ko Mawu Ruata tengadé mang ketang simbau, dang i Yesus Kristus ko niroi i Amang. **4** Ia séng nupakawantugé'i Amang su dunia ii ko séng nungganapé halé ko nisarakangi Amang si Sia. **5** Amang! Pakawantugéko Ia orasé ii su tengongi Amang, dingangu kawawantugé ko Daku tutaghuanéng dingangi Amang su horo u dunia niriadi. **6** Ia séng nupakasingka i Amang su kalawou taumata su dunia ii ko séng nisarakangi Amang si Sia. I siré ko i Amang tataghuané, dang i Amang séng nanarakangi siré si Sia. I siré séng timuhu bawérangi Amang. **7** Ii i siré séng nasingka humonéu kebi ko nisarakangi Amang si Sia asalé bou i Amang. **8** Séng bou Raku nihabaré si siré bawéra ko nihabaré'i Amang si Sia; dang i siré séng nanarima u éé. I siré masingka humonéu Ia ko mang tenga-tengadé dimenta bou i Amang dang i siré mangimang humonéu i Amang séng nundo i Ia. **9** Ia mukukaliomanéngi siré. Ia ta mukukaliomanéng gunangu dunia kaiso gunangu apang taumata ko séng

nisarakangi Amang si Sia, batu'u i siré ko tutaghuanéngi Amang. **10** Kebi apang ko Daku tutaghuanéng éé lai i Amang tataghuanéngé; dang kebi apang ko tutaghuanéngi Amang éé lai mang Daku tutaghuanéng. Ia ipakawantugé su taloarangi siré. **11** Orasé ii Ia tamai sarangki Amang. Ia séng ta matana lai su dunia; arawé i siré mang matatana su dunia. I Amang ko susi! Diagatéko i siré dingangu kawasangu aréngi Amang, aréng ko séng nigheli i Amang si Sia -- tadéau i siré masimbau, musulungi Amang dingangu Ia mang simbau. **12** Su témpongu Ia bedang dingangi siré, Ia séng nundiaga si siré dingangu kawasangu aréngi Amang -- aréng ko nigheli i Amang si Sia! **13** Orasé ii Ia dumenta sarangki Amang. Kebi ii Daku ihabaré palibé Ia bedang éné su dunia; tadéau i siré makaiténg mapia-pia bou raluasé-Ku. **14** Ia séng nuhabaré si siré bawérangi Amang, dang dunia mubinsi i siré, ualingi siré baliné tutaghuanéngu dunia, musulungu Ia lai baliné dunia tataghuanéngé. **15** Ia ta mudorong tadéau i Amang pangala si siré bou dunia ii, kaiso Ia mudorong tadéau i Amang mundiaga si siré bou ko Dalai. **16** Musulungu Ia baliné dunia tataghuanéngé, i siré lai baliné tutaghuanéngu dunia. **17** Haéko i siré makoa tataghuanéngi Amang su ralungu kabenarang; bawérangi Amang éé ko kabenarang. **18** Kéré i Amang séng nundoi u Ia sarang dunia, kéré'é lai Ia mundoi i siré sarang dunia. **19** Gunangi siré, Ia nanarakangu watangéng-Ku kéré ko séng tutaghuanengi Amang sisané, tadéau i siré lai mahaé makoa tataghuanéngi Amang su ralungu kabenarang. **20** Baliné ketang gunangi siré Ia mukaliomanéng. Ia lai mang mukukaliomanéng gunangu kalawou taumata ko mangimang si Sié bou kesaksingi siré ii. **21** Ia mudorong, si Amang, tadéau i siré kebi makoa simbau, kéré i Amang nasimbau dingang-Ku, dang Ia dingangi Amang. Malowoko i siré makoa simbau dingangi Kité tadéau dunia mangimang humonéu ko i Amang nundoi u Ia. **22** Ia séng nangonggo si siré kawawantugé ko nionggo i Amang si Sia, tadéau i siré makoa simbau, musulungi Kité lai simbau; **23** Ia dingangi siré, dang i Amang dingangu Ia; tadéau i siré tenga-tengadé masimbau. Uté dunia sarung masingka humonéu i Amang nundoi u Ia, dang humonéu i Amang kumendagé'i siré musulungi Amang kumendagé'u Ia. **24** Amang, Ia mapulu tadéau i siré, ko nisarakangi Amang si Sia, mang éné dingang su tampa-Ku tadéau i siré

makasilo kawawantugé-Ku; kawawantugé ko nigheli i Amang si Sia, baugu i Amang kimendagé'u Ia su horo u dunia niriadi. **25** I Amang ko maadilé! Dunia ta nakakirala si Amang, arawé Ia masingka i Amang; dang apang taumata ii masingka humonéu i Amang nundoi u Ia. **26** Ia séng nupakasingka u aréngi Amang si siré; dang éé mang turusé Daku kukoaténg, tadéau kakendagé'i Amang si Sia matatana tatapé su ralungu naungi siré dang Ia masimbau dingangi siré."

18:1 Nasué i Yesus bou nukaliomanéng kéré'é, i Sié dingangu manga murité-é tamai nako sarang simbekangu Salu u Kidron. Pai séé pia simbau tamang, dang i Yesus dingangu manga murité-é simu su ralungu tamang éé. **2** I Yudas taumata mututingkai éé, masingka u tanpa éé; batu'u i Yesus séng masau mukomolé séé dingangu manga murité-é. **3** Uté i Yudas tamai nako sarang tanpa éé dang nubawa tentarangu Romawi simpasukang dingangu pirang katau mundariaga Baléngu Mawu ko niroi u manga mawu imam dingangu manga tau Farisi. I siré nahia u sanjata, solo dingangu ghasa. **4** I Yesus séng masingka u kebi ko sarung mariadi su awa-é. Nau i Sié nundani manga taumata éé dingangu nukibalo, "I sai dudéakéngi kemu?" **5** Nisimbahé'i siré, "I Yesus tau Nazaret." Angkungi Yesus, "Ko Ia i Sié." I Yudas dudarisi ndai séé dingangi siré. **6** Suapangi Yesus bou nubéra si siré, "Ko Ia i Sie," i siré kebi simoho bou éé nawanting su tana. **7** I Yesus sau nukibalo sinsulé si siré, "Ko i sai dudéakéngi kemu?" Nisimbahé'i siré, "I Yesus tau Nazaret." **8** Angkungi Yesus, "Ia séng bou nuhabaré si kemu ko Ia i Sié. Dang kamagéng ko mang Ia dudéakéngi kemu, dako'é patamai i siré waliné ii." (**9** Dingangu bou nubéra kéré'é, naganapé apang ko su horo'é séng bou niwérangi Yesus: "Amang, bou manga taumata ko séng nisarakangi Amang si Sia, takoaé sarang manga singkatau ko nailang.") **10** I Simon Petrus ko pia péda mabawawa, nanawu pédané bou éé namili ellangu imam labo sarang tuliné kuanéng nasahing. Aréngu ellang éé i Malkus. **11** Uté i Yesus nubéra si Petrus, "Taho'é sau pédanu su ralungu homané! Apa su pangangenanu Ia ta sarung manginung panganginumangu sinsara ko ionggo i Amang si Sia?" **12** Bou éé manga tentarangu Romawi dingangu komandangi siré dang

apang mundariaga u tau Yahudi nanamé dingang nuhapusé si Yesus. **13** Horo i Yesus niwawa i siré sarang tengongi Hanas, i émpongi Kayafas. I Kayafas éé ko imam labo su taung éé. **14** Dang i sié séng bou nubéra su manga mangangawasangu Yahudi mapiang singkatau maté gunangu kalawou kawanua. **15** I Simon Petrus dingangu singkatau murité baliné nutuhu si Yesus. Imam labo masingka u murité simbau ii; nau i sié timuhu simu dingangi Yesus sarang delahé'u waléngu imam labo, **16** arawé i Petrus nangampalé su likudé'é su mohongu tukadé. Bou éé murité éé simebang sarang likudé'é dingang nududatongu pelayang bawiné ko mundudiaga tukadé bou éé nubawa si Petrus simu sarang dalungé. **17** Pelayang bawiné éé nubéra si Petrus, "Ei balinébé i kau lai simbau tumatuhu u taumata éé?" "Baliné," angkungi Petrus. **18** Su témpo éé natarang dunia mateno, nau manga pelayang dingangu manga mundariaga nundiko putung numpudarang séé. I Petrus tamai lai dimarisi nundarang dingangi siré. **19** Imam labo nukiwalo si Yesus halé u manga murité-é dingangu halé u tintiro-Né. **20** I Yesus simimbahé, "Ia sintinia mang mududato malahé su tengongu lawo. Sintinia Ia mumanintiro su manga walé pukakaliomanéngang dingang su Waléngu Mawu Ruata, tanpa u tau Yahudi ko biasané mukomolé. Ta manga sinsulé Ia mamuningu manga apa ko hinong Daku iwéra. **21** Nau ko apawé sabapé'é i Tuang mukiwalo si Sia? Mangkaté pukibalo si siré ko séng bou nakaringihé si Sia nanintiro. Séng nalahé i siré kebi masingka u apang ko Daku niwéra." **22** Suapangi Yesus nubéra kéré'é singkatau mundariaga séé dingang namalédé si Sié dang nubéra, "I Kau bahani mubéra kéré'é su imam labo!" **23** I Yesus simimbahé, "Kamagéng Ia nusalawérangu manga apa, uliko sia apa nusala! Arawé kamagéng ko Daku niwéra éé mang tengadé, apawé sabapé'é i kau namalédé si Sia?" **24** Bou éé i Hanas nangoro taumata pubawa si Yesus hapuhapusé sarang koa i Imam Kayafas. **25** I Simon Petrus mang lai bedang dudarisi kapundarangé séé. Apang taumata kebi nubéra si sié, "Balinébé i kau lai simbau tumatuhu u taumata éé?" Kaiso i Petrus nusunialé, angkungé, "Baliné!" **26** Singkatau ellangu imam labo, ko egé u tau ko tuliné nisahingi Petrus, nubéra, "I kau begangu ia séng nakasilo si kau su tamang éé mududingangi Sié?" **27** Bou éé i Petrus sau

nusunialé, "Tala," -- dang nupasé su orasé éé manu kimuku. **28** Bedang maluka-lukadé i siré nubawa si Yesus bou waléngi Kayafas sarang istanangu gubernur. Taumatang Yahudi sisané ta simu su istana, musintangu i siré malamuhu kéré su atorangu agama, batu'u i siré mapulu tumuhu kumang kangu Paska. **29** Baugé éé i Pilatus simebang nakoa sarangki siré dingangu nukibalo, "Apa kaberatangi kemu su taumata ii?" **30** I siré simimbahé, "Andéné i Sié ta nusala, i kami ta mubawa i Sié sarangki Bapak Gubernur." **31** I Pilatus nubéra si siré, "Ala'é i Sié dingang hukungké **1** Sié tumuhu atorangi kemu!" Kaiso manga taumatang Yahudi éé i siré simimbahé, "I kami ta wotongé muhukungu taumata pakapaté." (**32** Ii nariadi tadéau maganapé apang ko niwérangi Yesus bou halé u kakakoa'é i Sié sarung maté.) **33** I Pilatus nusau simu su ralungu istana dingang nukui si Yesus bou éé nukiwalo, "Uadé ko i Kau datungu tau Yahudi?" **34** I Yesus simimbahé, "Apa ii ko kakiwalonu sisanu arau pia manga taumata waliné ko séng bou nuhabaré si kau bou halé u Ia?" **35** I Pilatus simimbahé, "Apa su naung-U ia ii ko tau Yahudi? Ko nanarakangi Kau si sia éé ko kawanua-Nu sisanu dingangu kalawou manga mawu imam. Ko apa nikoa-U?" **36** I Yesus nubéra, "Kararatuang-Ku baliné bou dunia ii. Kiko kararatuang-Ku mang tengadé bou dunia ii, nau apang taumata-Ku kebi kumanoa tadéau Ia kumbahang isarakang su mangangawasangu Yahudi. Kaiso tengadé kararatuang-Ku baliné bou dunia ii!" **37** Uté i Pilatus nukibalo si Sié, "Kamagéng kéré'é i Kau ko datu?" I Yesus simimbahé, "Ko i kau nubérangu Ia ii datu. Ia nipuhana dang dimenta su dunia ii ketang simbau maksuté'é, éé ko musaksingu kabenarang. Taumata ko asalé bou kabenarang éé mudaringihé si Sia." **38** I Pilatus nukiwalo si Sié, "Ko apa mangaléné kabenarang?" Bou éé i Pilatus nusau simebang bou ralungu istana dingang nubéra su apang tau Yahudi, "Ia ta nakaréa sala dio'é manga simbau si Sié. **39** Kaiso tumuhu kabiasangi kemu, su Ellongu Paska sintinia ia harusé mamelo u singkatau taumatang tahanang. I kemu mapulu tadéau ia mamelo u ratungu tau Yahudi gunangi kemu?" **40** I siré simimbahé lau u kaenggah'é, "Tala, kumbahangi Sié, kaiso i Barabas!" (I Barabas ko singkatau tahahampasé.)

19:1 Bou éé i Pilatus simu buhué nangoro taumata puluwagé si Yesus. **2** I siré manga tentara nukoa simbau makota bou larangu kalu, buhué nitaka su tembo i Yesus. Bou éé i Sié nilohokangi siré juba ungu, **3** bou éé pira-pira nsulé i siré tamai dimani si Sié dingang kabérané, "Kaumburé datungu tau Yahudi!" Bou éé siré naméru si Sié. **4** Bou éé i Pilatus nusau simebang sinsulé dingang nubéra su taumata mauli éé, "Tehungété! Ia mupasebangi Sié sarangki kemu, tadéau i kemu masingka ia mang ta nakaréa sala dio'é manga simbau si Sié." **5** Uté i Yesus simebang dingangu makota-Né larang dang dingangu juba ungu. I Pilatus nubéra si siré, "Tehungété taumata éé." **6** Suapangu manga mawu imam dingangu manga mundariaga éé nakasilo si Yesus, i siré nunggalu, "Gantongké i Sié! Gantongké i Sié!" I Pilatus nubéra si siré, "Ala'é i Sié, dang gantongkéngi kemu, ia ta nakaréa sala dio'é manga simbau si Sié." **7** Apang taumatang Yahudi éé simimbahé, "Tumuhu atorangi kami, i Sié harusé ihukung pakapaté batu'u i Sié nangakungu watangéng-é Ahusé'u Mawu Ruata." **8** Suapangi Pilatus nakaringihé si siré nubéra kéré'é i sié kasaunéng nataku. **9** Uté i sié nusau simu su ralungu istana dang suapangi Yesus nipasu sarang dalungé, i Pilatus nukiwalo si Sié, "Asalé'u wou apa?" Kaiso i Yesus ta simimbahé. **10** Nau i Pilatus sau nubéra, "I kau madidi mududato ringanku? Kasingka'é, ia pia kawasaku muliungi Kau, dang kawasa munggantongi Kau!" **11** I Yesus simimbahé, "Kamagéng Mawu Ruata ta munggeli u kawasa éé si kau, i kau mang takoaé kawasa sarang kadio si Sia. Ualingu éé taumata ko nanarakangu Ia si kau, nangilémbo labo dosané bou i kau." **12** Suapangi Pilatus nakaringihé éé, i sié mududéa sarang tadéau mamelo i Yesus. Kaiso apang tau Yahudi mumaenggahé, "Kamagéngi Tuang mamelo i Sié, i Tuang baliné dingangi Kaisar! Taumata ko mangakungu watangéngé ratu, éé ko musungi Kaisar!" **13** Suapangi Pilatus nakaringihé manga wawéra éé i sié nubawa si Yesus pasebang bou éé i sié naiang su kadérangu pengadilang su tanpa ko isusego Lanté Watu. (Su wérangu Ibrani aréngé Gabata.) **14** Su témpo éé séng maraning pukulé mapulo dua kaliha'é, ello su horo u Ellongu Paska. I Pilatus nubéra su manga taumata éé, "Ii datunu!" **15** I siré mumaenggahé, "Paté'é i Sié! Paté'é i Sié! Gantongké i Sié!" I Pilatus nukiwalo, "Apa ko ia harusé punggantong

datungi kemu?" Manga mawu imam simimbahé, "Ketangi Kaisar datungi kami!" **16** Uté i Pilatus nanarakangi Yesus si siré pakighantong. I siré nangala si Yesus, bou éé nubawa si Sié tamai. **17** I Yesus simebang mumamasang kalu koroisé-é sisané sarang tanpa isusego, "Tanpa u Rarang Tembo". (Su wérang Ibrani isusego Golgota.) **18** Dasi séé i Sié nighantong. Nuhindo i Sié pia lai duang katau waliné nighantong; singkatau su kuihi, singkatau su kuanéng dang i Yesus su tarora'é. **19** I Pilatus nangoro putaingu wohé ii su koroisé'i Yesus: "I Yesus bou Nazaret, Datung tau Yahudi." **20** Mauli tau Yahudi nubasa wohé éé, batu'u tanpa i Yesus nighantong éé maraningu soa. Bawéra éé niwohé su wérang Ibrani, Latin dingangu Yunani. **21** Manga mawu imam nubéra si Pilatus "Aribé wohé 'Datung tau Yahudi', kaiso bohé'é, 'Taumata ii nubéra, Ia Datung tau Yahudi.'" **22** Kaiso i Pilatus simimbahé, "Ko séng Daku niwohé, tatapé'é kabawohé." **23** Suapangu manga tentara éé bou nunggantongi Yesus, i siré nangala pakéang-é. Pakéangi éé nipahia epa: pusingkatau nakaréa pusimbahagéang. I siré nangala lai juba- Né. Juba éé takoaé ghaghépé'é -- nisala bou rasi sarang bawa. **24** Manga tentara éé kabérané i siré lawo i siré, "Juba ii kumbahang papotokangi kité. Mahié iundingi kité panantukangi sai ko makaréa." Halé éé nariadi tadéau maganapé apang ko kabawohé su Buké Susi, éé ko: "I siré nupapahia u pakéang-Ku, dingang nangundingu juba-Ku." Dang tengadé manga tentara éé numpukoa kéré'é. **25** Su reduhé'u kalu koroise'i Yesus pia i mamangi Yesus, ana u singkataungi mama-Né wawiné, i Maria kawingi Kleopas, dingangi Maria Magdalena dudarisi. **26** Suapangi Yesus nakasilo si mama-Né dingang murité ko ikukendagé-é dudarisi séé, i Sié nubéra si mama-Né, "Inang, ndai éé ana u." **27** Bou éé i Yesus nubéra su murité-é éé, "Ndai éé i mamanu." Naneta mangkéng bou éé murité éé nanarima i mamangi Yesus natana su waléné. **28** I Yesus masingka humonéu orasé ii kebi-kebi séng naganapé, dang tadéau apang ko kahawohé su ralungu Buké Susi mang mariadi. I Sié nubéra, "Ia narou." **29** Séé pia bohosé simbau napéné u lohong anggoré mahaisé. Nau pia bunga huso simbau nilaéhé su ralungu anggoré éé, dingang nituhé su watangu lintuwu simbua, buhué nitogoré su wiwihé'i Yesus. **30** I Yesus nanémang anggoré éé bou

ée nubéra, "Séng naganapé!" Bou éé i Sié nangangku u tembo-é dingang namalusé singongo-Né. **31** Apang mangangawasangu Yahudi ta mapulu manga mayaté'u taumata nighantong éé iwala magaghangtong su kalu koroisé su ellong Sabaté, nangilémbu ellong Sabaté sinsulé ii ko ello niaréng kéré Ello labo. Ualingu ellong punggaghangtongi Yesus natarang su horo u ellong Sabaté éé, nau i siré tau Yahudi naghelé si Pilatus namedi laédé'i siré apang taumata ko nighantong dingang mupalintu u mayaté'i siré éé bou kalu koroisé. **32** Uté manga tetntara éé tamai dang kahorokangé namedi laédé'i radua ko nighantong dingangi Yesus. **33** Suapangi siré nudatingi Yesus, i siré nakasilo i Yesus séng naté. Nau i siré séng ta namedi laédé-é. **34** Kaiso singkatau bou taloarangu manga tentara éé nanusu sundihangi Yesus dingangu raléang; dang singkakonda nusoang daha dingangu aké. **35** Taumata ko nakasilo hala halé ko nariadi éé, ko i sié makoa mulahabaré'u halé éé, tadéau i kemu mangimang. Dang habaré'é éé mang tengadé, dang i sié masingka humonéu éé nuhino. **36** Halé éé nariadi tadéau maganapé apang ko kabawohé su ralungu Buké Susi, ko kabawéra, "Takoé sarang simbua bou ruhi-Né sarung papeding". **37** Su ralungu Buké Susi lai mabawohé: "I siré sarung makasilo si Sié ko séng niteka i siré." **38** Bou éé i Yusuf bou Arimatea nudorong si Pilatus tadéau i sié mangala mayaté'i Yesus. (I Yusuf ko mang lai tumatuhu si Yesus ko bedang ta mututingkalahé, batu'u i sié matak u manga mangangawasangu Yahudi.) I Pilatus nupakawalangi sié, nau i sié tamai nangala mayaté'i Yesus. **39** I Nikodemuis, ko lena u horo bou simongo hebi sarangki Yesus, tamai lai dingangi Yusuf. I Nikodemus nubawa manga rampa mur dingangu gaharu -- luenang kebi-kebi manga telu mpulo su kiloné. **40** I radua nangala mayaté'i Yesus buhué nipikungu héka sapu singkapikung dingangu rampa mawengi éé tumuhu adaté'u pundalebingu tau Yahudi. **41** Su tampa i Yesus nighantong pia simbau tamang. Su ralungu tamang éé pia kubulé buhu simbau, ko bedang ta nipulebingangu taumata. **42** Ualingu kubulé éé marani, dang séng marani maneta u ellong Sabaté uté i siré manampa i Yesus séé.

20:1 Bedang masunaubé, su malukadé'u Misa, i Maria Magdaléna tamai

nakoa sarang kubulé. I sié nakasilo batu laheping kubulé séng naénso bou mohongu kubulé. **2** Nau i sié timalang nudéa si Simon Petrus dingang murité ko ikukendagé'i Yesus, dingang nubéra si siré, "Mawu séng niala bou kubulé, dang ia bega mensang su apa i Sié nipelo." **3** Bou éé i Petrus dingangu murité baliné éé nakoa sarang kubulé. **4** I radua katalangé, kaiso murité baliné éé nangilémbo masahawu bou i Petrus, dang i sié nudating horo su kubulé. **5** I sié nukalingaédé sarang dalungu kubulé dingang nakasilo héka papikung éé pelo-pelo séé, kaiso i sié ta simu. **6** I Simon Petrus nakatuhu bou likudé'é, bou éé turusé simu sarang dalungu kubulé éé. I sié nakasilo héka papikung éé kapapelo ndai séé, **7** arawé héka ko malaiki su tembo i Yesus séng tadié'é su reduhé'é kaiso madarulung sisané. **8** Bou éé murité ko nudating horo su kubulé, simu lai. I sié nakasilo dingang nangimang. (**9** Sarang témpo éé i siré mang bedang ta nakaena apa ko mabawohé su ralungu Buké Susi humonéu i Sié harusé mubangung bou papaté.) **10** Bou éé manga murité'i Yesus éé napulé. **11** I Maria Magdalena dudarisi kakia'é su tengongu kubulé. Bedang kakia'é, i sié nukalingaédé sarang dalungu kubulé, **12** bou éé nakasilo malaikaté darua dingangu pakéang mawira. I radua éé mumaiang su lena u tampa u mayaté'i Yesus, singkatau su lena u tembo-é, dang singkatau lai su lena u laédé-é. **13** Manga malaikaté éé nukibalo, "Ibu, apa makakia?" I Maria simimbahé, "Mawuku séng pia ko nangala, dang ia bega mensang i Sié nipelo su apa." **14** Suapang bou nubéra kéré'é, i sié nubihu sarang likudé dang nakasilo si Yesus dudarisi ndai séé. Kaiso i sié wegangu éé ko i Yesus. **15** I Yesus nukibalo si sié, "Ibu, apa makakia? Ibu kadéa'é si sai?" I Maria manika éé ko mulahalé su tamang, nau i sié nubéra, "Pak, kamagéngi Bapak nangalingi Sié bou ii, tulongko habaré si sia su apa i Bapak namelo i Sié, tadéau ia makapangala si Sié." **16** I Yesus nubéra si sié, "Maria!" I Maria nubihu si Yesus bou éé nubéra su wérang Ibrani, "Rabuni!" (Mangaléné "Guru".) **17** I Yesus nubéra si sié, "Kumbahang manuhung si Sia," "Batu'u Ia bedang ta natarai sarangki Amang. Kaiso tamaiko kakoa sarang manga ana u simbau-Ku, dang puhabaré si siré ko ii Ia makoa sarangki Amang-Ku dingangi Amangu, Mawu Ruata-Ku dingangu Mawu Ruatanu." **18** Uté i Maria tamai nuhabaré su manga

murité'i Yesus ko i sié séng nakasilo Mawu dang Mawu séng bou nuhabaré'u kebi- kebi éé si sié. **19** Su Misa éé lai, suapang séng nahebi, manga murité'i Yesus mukukomolé su walé simbau tukadé kebi masikunsi-kunsi, batu'u i siré matakú su manga mangangawasangu Yahudi. Singkilendiu i Yesus nasongo dingang dimarisi su tarora i siré dingang nubéra, "Salamaté si kemu." **20** Bou nubéra kéré'é, i Sié namasialangu lima-Né dingangu sundihang-é si siré. Su témpongu nakasilo Mawu i siré mangkaté kaliagé. **21** Bou éé i Yesus sau nubéra sinsulé si siré, "Salamaté si kemu. Kéré i Amang séng nundo i Ia, kéré'é lai Ia sarung mundo i kemu." **22** Bou éé i Sié nutiu u singongo-Né si siré dingang nubéra, "Tarimako Roké u Mawu Ruata. **23** Kamagéngi kemu mangonggo u ampungé su rosangu manga singkatau, uté Mawu Ruata mang lai mangonggo u ampungé si sié. Kamagéngi kemu ta mangonggo u ampungé su rosangu manga singkatau, uté Mawu Ruata mang lai ta mangonggo u ampungé si sié." **24** I Tomas (ko isusego si "Ana Hindua"), singkatau bou i siré mapulo dua murité'i Yesus, tadié'é ringangi siré waliné su témpongi Yesus dimenta. **25** Uté manga murité'i Yesus baliné nubéra si Tomas, "I kami séng nakasilo Mawu!" Kaiso i Tomas simimbahé, "Kamagéngu ia bedang ta makasilo lena u paku su lima-Né, dang bedang ta muloho u talimedoku ii su lena u paku éé dingang bedang ta muloho limaku su sundihang-é, ia mang bedang ta mapulu mangimang sarang kadio- dio." **26** Singkamisa wou éé manga murité'i Yesus sau éné su tanpa éé. dang i Tomas lai naéné dingang. Apang tukadé kebi masikunsi-kunsi. Kaiso i Yesus dimenta dang dimarisi su tarora i siré, dingangu nubéra, "Salamaté si kemu." **27** Bou éé i Yesus nubéra si Tomas, "Tehungété lima-Ku, dingangu loho'é talimedonu sii. Togoré'é limanu dang leho'é su sundihang-Ku. Kumbahang bedangu lai mubimbang, kaiso pangimangké!" **28** I Tomas nubéra si Yesus, "O Mawuku dingangu Ruataku!" **29** Uté i Yesus nubéra si sié, "Ualingi kau nakasilo si Sia uté i kau nangimang? Kasalamaté su taumata ko mangimang maningu i sié ta makasilo si Sia!" **30** Bedang lai mauli manga tanda hérang baliné ko niko i Yesus su tengongu manga murité-é, kaiso séng ta nikawohé su ralungu buké ii. **31** Arawé kebi ii niwohé, tadéau i kemu mangimang. humonéu i Yesus ko

Datung Salamaté, Ahusé'u Mawu Ruata, dang ualingu mangimang si Sié, i kemu makahombang pubawiahé.

21:1 Bou éé i Yesus nutimpasilongu watangéng-é sau sinsulé su manga murité-é su Ranong Tiberias. éé ko nariadi kéré ii: **2** Pia su sihello i Simon Petrus, i Tomas ko isusego si Ana Hindua, i Natanael bou Kana su Galilea, manga ana i Zebedeus dang dingangi radua murité'i Yesus baliné, mukukomolé. **3** I Simon Petrus nuhabaré si siré manga ringangé waliné, "Ia néng masasaé mudéa kina." Angkungi siré nubéra si sié, "I kami masasaé dingang." Uté nasasa'é i siré simaké su sakaéng. Kaiso sihebi mati watu éé i siré ta nakaeba apa. **4** Su témpong matangelo maneta mawedésé, singkakela i Yesus dudarisi dala su apéng, kaiso i siré mang ta nakakirala i Sié éé ko i Yesus. **5** I Yesus nubéra si siré, "Manga ana, pia kina si kemu éé?" Nisimbahé'i siré, "Takoáé." **6** I Yesus nubéra si siré, "Deméko soma i kemu pai su kuanéngu sakaéng, i kemu sarung makaala kina." Bou éé soma éé niremé i siré tamai, arawé hinsangu kauli kina su ralungé, i siré ta nakatangong sau namoléng mahi. **7** Murité ko ikukendagé'i Yesus nuhabaré si Petrus, "Mawu dala éé!" Suapangi Simon Petrus nakaringihé humonéu dala éé ko Mawu, i sié dingang nuloho u laku'é (batu'u i sié takoáé laku'é) buhué timumpa su sasi. **8** Manga murité baliné nutuhu tarai su sakaéng sarang dulungé apidé kapamoléngé soma ko natihubé'u kina. I siré ta tumaniu malaudé bou rulungé, patéhang ketangu manga mahasu su météré. **9** Suapangi siré natumpa wou sakaéng, i siré nakasilo pia tetuhé'u putung ndai séé dang pia kina dingangu boroté timbo-timbo su wowoné. **10** I Yesus nubéra si siré, "Kenang pubawa mahi kina manga pirang bua ko buhué naala si kemu." **11** I Simon Petrus simaké su sakaéng, buhué namoléng soma'é sarang dulungé. Soma éé napéné u kina dalabo; kebi-kebi mahasu lima mpulo telu su wuané kauli'é. Dang maningu kéré'é kauli'é, soma éé mang ta naghédé. **12** I Yesus nubéra si siré, "Mahié mamedá." Takoáé sarang manga singkatau bou manga murité-é ko bahani mukibalo, "I Bapak ii ko i sai?" **13** Bou éé i Yesus nutingkaraningi siré, nangala boroté éé, dingang nunggeli u éé si siré. Kéré'é lai nikoá-é dingangu kina éé. **14** Ii katelung suléné i Yesus nutimpasilongu awa-é su

manga murité-é suapangu i Sié nipubangung bou papaté. **15** Suapangi siré bou kimang, i Yesus nubéra si Simon Petrus, "Simon ana i Yona, apa i kau kumendagé'u Ia bedang nangilémbou bou i siré ii kumendagé'u Ia?" I Petrus simimbahé, "Téngadé, Mawu," "Mawu masingka ia kumendagé'u Mawu." I Yesus nubéra si sié, "Talungété manga ana u domba-Ku." **16** Su karuang suléné i Yesus nukibalo si sié, "Simon ana i Yona, apa i kau kumendagé'u Ia?" I Petrus simimbahé, "Tengadé, Mawu," "Mawu masingka ia kuemdangé'u Mawu." I Yesus nubéra si sié, "Talungété manga ana u domba- Ku." **17** Su katelung suléné i Yesus sau nukibalo si sié, "Simon ana i Yona, apa i kau kumendagé'u Ia?" I Petrus nasusa naungé batu'u i Yesus séng telung sulé nukibalo si sié. Uté i Petrus sau simimbahé, "Mawu, Mawu masingka u kalawo'é. Mawu masingka ia kumendagé'u Mawu!" Bou éé i Yesus nubéra si sié, "Talungété manga domba-Ku. **18** Mang nuhino wawéra-Ku ii: Su témpongi kau bedang manguda, i kau sisanu mangiki kaluwaéngu, dang dumaléng mudatingu apa mubatu kapulunu. Kaiso kamagéngi kau séng ndai mutingkagurang, i kau sarung manogoré'u limanu, dang taumata waliné mangiki i kau dang mamaming si kau sarang mudatingu manga apa ko ta ikapulunu raléngang." (**19** Dingangu manga wawéra éé i Yesus mupakalahé u kéré apa sarung i Petrus maté mupakawantugé'u Mawu Ruata.) Bou éé i Yesus nubéra si Petrus, "Tuhu'é si Sia!" **20** Su témpongi Petrus nubihu, i sié nakasilo murité ko ikukendagé'i Yesus pai su likude'é. (Ko i sié témpongi siré kakangé mumaiang su reduhé'i Yesus dingang ko nukibalo si Sié, "Mawu, ko i sai mutingkai su Mawu?") **21** Nakasilo si sié, i Petrus dingang nukiwalo si Yesus, "Mawu kéré apa dingangi sié ii?" **22** I Yesus simimbahé, "Andéné Ia mapulu i sié pakatana biahé sarang Ia dumenta, éé baliné urusangu. Kaiso i kau mahié putuhu si Sia!" **23** Uté nakaésé habaré su taloarangu manga murité'i Yesus uadé murité éé séng ta maté. Sumbalié i Yesus ta nubérangu murité éé séng ta maté, kaiso: "Andéné Ia mapulu i sié pakatana biahé sarang Ia dumenta, éé baliné urusangu." **24** I sié murité ko séng nangonggo u kesaksiangu halé ko séng nariadi ii. Ko i sié lai séng namohé u éé. Dang i kité masingka humonéu apang ko séng niwérané éé nuhino. **25** Bedang mauli lai halé ko séng nikoa i Yesus. Andéné kebi-kebi

iwohé pusimbau-simbau, su pandangku séng ta mukiong tanpa su kaselahé'u dunia ii pulurangéngu apang buké ko sarung iwohé éé.